

e-ISSN-2709-1805
p-ISSN-2709-1791

Scientific Journal

PROFESSIONAL ART EDUCATION

Volume 4 (1) 2023

**Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди**

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

e-ISSN-2709-1805

p-ISSN-2709-1791

Scientific Journal

PROFESSIONAL ART EDUCATION

Volume 4 (1)

2023

Professional Art Education Scientific Journal №4 (1) 2023

EDITOR IN CHIEF

Olha Matvieieva, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

Volodymyr Fomin, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

EXECUTIVE SECRETARY

Ganna Burma, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

EDITORIAL BOARD:

Eva Zhatan, Doctor of Science, Professor, Faculty of Social Sciences, Institute of Pedagogy, University of Gdansk (*Poland*)

Nataliya Bugaets, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Mariya Kalashnik, Doctor of Arts, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Tetyana Panyok, Candidate of Art History, PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Fine Arts Department, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Luydma Peretyaga, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Iryna Poluboyaryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv National I. P. Kotlyarevsky University of Arts (*Ukraine*)

Alla Rastrigina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (*Ukraine*)

Tetiana Smirnova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Department of Theory and Methods of Artistic Education, Kharkiv National I. P. Kotlyarevsky University of Arts (*Ukraine*)

Alla Sokolova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Viktoriya Tusheva, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the musical art's department H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Founders: H.S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Department of Musical art's

Publisher: H.S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
street Alchevskykh 29, Kharkiv, Ukraine

Editorial office address:
lane Faninsky, 3, room 409, Kharkiv, Ukraine, 61166

Contact Information:

phone: +38 (098) 200-81-91;

+38 (066) 200-81-91

email: admin@arteducation.pro

site: <https://arteducation.pro>

State registration / Certificate of the journal
KB 24623-14563P from 26.11.2020

**Certified by order of the Ministry of Education and
Science of Ukraine**

Approved by Academic Council
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical
University
protocol №4 from 18.04.2023

Signed for publication on
April 19, 2023

Format 60x84 1/8.
Price is negotiable.
Circulation 300 copies

International representation and indexing of the journal:

Professional Art Education

Науковий журнал

№4 (1) 2023

Головний редактор: *Матвєєва О.О.*, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Заступник головного редактора: *Фомін В.В.*, доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва, декан факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Відповідальний секретар: *Бурма Г.В.*, кандидат педагогічних наук, доцент Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Редакційна колегія:

Бугаєць Н.А., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри хореографії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Жатан Єва, доктор наук, професор факультету соціальних наук Інституту педагогіки Гданського університету (Польща)

Калашник М.П., доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Перетяга Л.Є., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Паньок Т.В., доктор педагогічних наук, кандидат мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Полубоярина І.І., доктор педагогічних наук, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського (Україна)

Растрігіна А.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (Україна)

Смирнова Т.А., доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики мистецької освіти Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського (Україна)

Соколова А.В., доктор педагогічних наук, завідувач кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Тушева В.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Засновники: кафедра музичного мистецтва ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Видавець:

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди;
вул. Алчевських 29, м. Харків, Україна

Адреса редакції:

пров. Фанінський, 3, к.409,
м. Харків, Україна, 61166

Контактна інформація:

тел. +38 (098) 200-81-91;
+38 (066) 200-81-91

email admin@arteducation.pro

сайт <https://arteducation.pro>

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ 24623-14563Р від 26.11.2020

Атестовано наказом Міністерства освіти і науки України

Затверджено та рекомендовано Вченою Радою ХНПУ імені Г.С. Сковороди
протокол № 4 від 18 квітня 2023 року

Підписано до друку редакційно-видавничою радою ХНПУ імені Г.С.Сковороди
19 квітня 2023 року

Формат 60x84 1/8. Ум.-друк. арк. 5,1. Обл.-вид.арк. 5,75. Наклад 300 прим. Ціна договірна

Міжнародна представленість та індексація журналу:

ЗМІСТ

<i>Дем'янчук Олександр</i> ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	6
<i>Oleksandr Demjanchuk</i> FEATURES OF AESTHETIC EDUCATION OF TEENAGERS USING FINE ARTS.....	13
<i>Беземчук Лариса</i> У Юе ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ ТА КНР ДО ВИКЛАДАННЯ ОНОВЛЕНОГО ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ПРИНЦИПАХ ІНТЕГРАЦІЇ	14
<i>Larysa Bezemchuk</i> <i>Wu Yue</i> PREPARATION OF THE FUTURE OF MUSIC AND PEDAGOGICAL EMPLOYEES IN UKRAINE AND CHINA BEFORE PRESENTATION OF THE UPDATED CONTENT OF SECONDARY SCHOOL EDUCATION ON THE PRINCIPLES OF INTEGRATION	23
<i>Костенко Людмила</i> ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ЗВО У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН (ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)	24
<i>Lyudmila Kostenko</i> ORGANIZATION OF INDEPENDENT EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITIES OF STUDENTS OF ART FACULTIES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF STUDYING CONDUCTING AND CHORAL DISCIPLINES (TECHNOLOGICAL ASPECT)	31
<i>Васильєва Оксана</i> <i>Мартиненко Іван</i> МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА В РАКУРСІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ	32
<i>Oksana Vasilyeva</i> <i>Ivan Martynenko</i> MUSICAL-PEDAGOGICAL LEGACY OF MYKOLA LEONTOVYCH IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF THE CONTEMPORARY UKRAINIAN EDUCATION SYSTEM	40
<i>Раструба Тетяна</i> ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА РЕАЛІЇ	41
<i>Tetiana Rastruba</i> ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART: MODERN CHALLENGES AND REALITIES.....	51

УДК 75.022.82:658.2

DOI 10.34142/27091805.2023.4.01.01

© **Дем'янчук Олександр Никанорович**

доктор педагогічних наук, професор кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка

Кременець, Тернопільська область, Україна

email: demianchukoleksandr@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6530-5759>

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Мета статті полягає у визначенні особливостей та механізмів модернізації педагогічних умов естетичного виховання підлітків засобами образотворчого мистецтва, аналізі сучасних інноваційних технологій, що використовуються при цьому процесі.

В статті застосовуються теоретичні методи: порівняння, систематизація та узагальнення наукових джерел з питання використання образотворчого мистецтва як засобу естетичного виховання підлітків. Наукова новизна статті полягає в уточненні змісту поняття «естетичне виховання», запропонованні організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективність естетичного виховання підлітків у процесі навчання образотворчому мистецтву.

Визнано позитивну роль суб'єктивного сприймання і переживання творів мистецтва, що дозволяють реалізувати їхній об'єктивний естетичний смисл. Виявлено значущість мисленнєвої активності, здатності підлітків до «співдії», «співпереживання» через образне і понятійне узагальнення. Проаналізовано зв'язок одиничного (конкретно-чуттєва форма, образне узагальнення) і загального (чуттєве сприйняття багатогранної сутності зображуваного явища). Обґрунтовано зміст репродуктивного (фрагментарний і сюжетний підрівні); емоційно-художнього; інтуїтивно-художнього; усвідомлено-художнього рівнів сприймання творів образотворчого мистецтва.

Результати дослідження можуть бути використані у педагогічній практиці роботи основної школи, а також для розробки навчально-методичних посібників, дидактичних матеріалів педагогічних закладів середньої та спеціальної освіти, ЗВО.

Ключові слова: педагогічні умови, підлітки, естетичне виховання, художній образ, образотворче мистецтво.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Організація естетичного виховання підлітків виступає одним із важливих напрямків роботи сучасного вчителя, грамотна реалізація завдань якого неможлива без виокремлення та усвідомлення структурних частин естетичної культури особистості в цілому. Посилення науково-теоретичного інтересу до проблеми естетичного виховання підлітків засобами образотворчого мистецтва є суттєвою ознакою в сучасній світовій педагогічній освіті. Не є виключенням в цьому ракурсі й українська педагогічна думка, яка демонструє скепованість своїх наукових розвідок на досягнення

детермінант сучасного процесу навчання і виховання. Проте для успішного формування художньої культури підлітків потрібно створення науково обґрунтованих організаційно-педагогічних умов, а саме – організації діяльності гуртків згідно з інтересами школярів, відповідного предметно-просторового середовища, виховних систем, змісту художньо-творчої діяльності вихованців, індивідуальних та вікових особливостей підлітків.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Зростанню ефективності педагогічних умов естетичного виховання особистості присвячено низку сучасних досліджень.

Різноманітні аспекти естетичного виховання

шоплярів презентовано в роботах Є. Антоновича (1997), С. Жупаніна (1986), Б. Бриліна (2018), О. Сапожнік (2001), В. Рагозіна (2001), І. Паласевич (2015) та інших.

Історичні аспекти теорії та практики естетичного виховання висвітлено в роботах Д.Джолі (1998), Н. Міненко (2012), А.Щербо (1983) та інших.

Доцільним вважаємо й надалі використовувати педагогічний, мистецтвознавчий, психологічний досвід Г.Баталіної (2005), Н.Горобець (1999), Н.Стасюк (2009), М.Дроздової (2006), О.Самойленко (2020), В.Фоміна (2007) та інших.

В дослідженнях С. Кучер розглядаються педагогічні умови естетичного виховання особистості й виокремлюються: поетапність навчально-виховного процесу, посилення мотивації пізнавальної діяльності, удосконалення емоційно-особистісного ставлення учнів до творів живопису, урізноманітнення форм організації занять (2000).

Аналіз існуючих джерел за даною проблематикою не виявив існування в сучасній педагогічній освіті цілісного дослідження механізмів модернізації педагогічних умов естетичного виховання підлітків у процесі навчання образотворчого мистецтва. Поза увагою вчених залишаються чимало актуальних питань, що потребують всебічного осмислення та широкої наукової дискусії.

Формулювання цілей та завдань статті.

Мета статті полягає в аналізові особливостей та механізмів модернізації педагогічних умов естетичного виховання у процесі навчання образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Актуалізація проблеми естетичного виховання підлітків у сучасних умовах вимагає переосмислення змісту діяльності вчителя на уроках образотворчого мистецтва. Водночас це переосмислення повинно відбуватися не механічно, в жодному випадку не відкидаючи ті корисні й позитивні здобутки, які існують сьогодні в методиці навчання образотворчому мистецтву, і, відповідно, ті прийоми і методи, які виправдали себе в процесі існуючої системи естетичного виховання.

Сучасні методи викладання образотворчого мистецтва націлюють учителя на розвиток в учнів репродуктивної та продуктивної уяви, вміння бачити, сприймати і розуміти зміст твору мистецтва, сприймати його зацікавлено й емоційно.

Сьогодні, із врахуванням стану розвитку психології й педагогіки абсолютно зрозуміло, що без яскравих і сильних емоційних вражень в процесі спостереження й вивчення особливостей твору

мистецтва неможливим є формування естетичного співпереживання учнів. Без глибоко особистісного, суб'єктивного сприймання і переживання твору мистецтва у свідомості особистості не може реалізуватися і його об'єктивний естетичний смисл (Рудницька О., 2005).

З іншого боку, глибоке й ефективне сприймання твору мистецтва неможливе без активної застосування мисленнєвих процесів. Сюжетний ряд, характеристика образів твору мистецтва, їхні композиційні взаємовідносини, дають змогу виявленню специфічної мисленої активності школяра, близької до засвоєних ним форм практичної і навчальної діяльності. Цю активність вчені назвали «співдією» аналогічно терміну «співпереживання». Адже учень подумки стає на позицію героя мистецького твору, радіє його успіхам, співчуває невдачам, думає разом з ним і прагне того ж, що й герой, якого він сприймає.

Спостереження за розвитком сприйняття учнів основної школи (5-7 класів) показали, що його розуміння можливе лише через проникнення у світ особистості кожного з них, одночасно спостерігаючи за характером діяльнісної активності. На основі здобутих знань і практичного досвіду підліток вчиться розуміти, відчувати світ навколо, а також себе у світі - свої емоційні й чуттєві реакції. Діяльність підлітка впливає на характер його сприйняття, а також естетичного ставлення до предметів та об'єктів мистецтва (Чихурський А., 2012).

Необхідно також зазначити, що у підлітковому віці вже цілком сформованими є навички споглядання твору мистецтва, розпізнавання художніх образів і часткового усвідомлення їхнього змісту. Проте розуміння системи образів твору мистецтва, його ідеї, свого власного ставлення до неї, оціночна дія та її обґрунтування – ще викликають певні труднощі на цьому етапі розвитку школяра. Тим більше вони ускладнюються психологічними особливостями підліткового віку, коли у школяра ще не має встановленої системи цінностей, він перебуває в пошуку, часто змінює свої зацікавлення, прагне будь-яким чином ствердитися в соціумі й нерідко саме тому віддає перевагу більш вагомим, з його погляду, речам, ніж естетичне сприйняття твору й мистецтво взагалі. Разом з тим, ще деякі труднощі виникають у підлітків з процесом переведення змісту зображеного в категорії символічні, алегоричні, узагальнюючі, оскільки такий процес потребує ґрунтовних знань в сфері мистецтва, залучення низки аналогій, які можна здобути тіль-

ки через збагачення досвіду споглядання творів живопису різних майстрів різних епох тощо, неоступного підлітку через його вікові особливості. І хоча дослідження науковців, що розкривають питання психічного розвитку молодших школярів, доводять успішність спроб зниження вікового порогу доступності творів мистецтва, проте все ж учені погоджуються з тим, що основним періодом ефективного пізнання творів мистецтва школярами з погляду готовності психіки до абстрактного мислення, вміння порівнювати і узагальнювати, розуміння символіки тощо - це не початкова школа, а власне підлітковий вік (Джола Д., 1998). Саме в підлітковому віці порівняно ясною і осмисленою стає операція образного узагальнення, а також залежна від першого, тому що значно складнішою є операція понятійного узагальнення, пов'язана із потребою оперувати значною кількістю засвоєної інформації про навколишній світ і мистецтво взагалі.

Образне узагальнення, як відомо, передбачає аналіз сутнісних зв'язків між деталями художнього цілого, з яких складається художній образ. У жодному випадку, аналізуючи твір мистецтва, грамотний педагог не може дозволити собі скочуватися до рівня розмови на зразок: «так придумав художник», а «так буває у житті». Адже такий шлях – це шлях в нікуди. Не можна йти манівцями наївно-буквального ставлення до мистецтва. Тому що кожна навіть дуже далека від навколишньої дійсності картина великого художника (а саме такі вивчаються у шкільній програмі) є відображенням світу у всіх його проявах. Однак побачити, яким чином це зроблено і підказати, а при потребі й пояснити учням – саме в цьому полягає функція вчителя (Мартинюк І., 2005).

Підлітковий період характеризується поступовістю переходу від емпіричного сприймання до узагальнюючого. Образне узагальнення формується у конкретно-чуттєвій формі як одиничне. Але одиничне у мистецтві виражає загальне: один художній образ дає учневі можливість чуттєво сприйняти багатогранну сутність зображуваного явища як реальність. Разом з тим, оскільки великого досвіду у підлітків ще немає, тому для розкриття глибоких зв'язків мистецького образу необхідна допомога і керівництво педагога. Це потрібно і для того, щоб продемонструвати школярам можливість різноманітних інтерпретацій одного й того ж художнього явища й переконати учнів у недоцільності однозначного трактування мистецького твору. Адже чим багатшим буде ін-

терпретаційне поле, тим глибшим буде сприйняття і засвоєння мистецького твору.

Навчити підлітка осягати художню умовність мистецького твору, піднімаючись над безпосередністю сюжету і життєвих прототипів картини, можна тільки тоді, коли визріють необхідні психічні передумови. Це, як правило, відбувається у підлітковому віці.

Основним періодом ефективного пізнання творів мистецтва школярами з погляду готовності психіки до абстрактного мислення, вміння порівнювати і узагальнювати, розуміння символіки тощо - це не початкова школа, а власне підлітковий вік. Саме в підлітковому віці порівняно ясною і осмисленою стає операція образного узагальнення, а також залежна від першого, тому що значно складніша - операція понятійного узагальнення, пов'язана із потребою оперувати значною кількістю засвоєної інформації про навколишній світ і мистецтво взагалі (Ревенко І., 2010).

Порівняння твору з іншими, близькими в художньому плані або навпаки контрастними (живопис, музика, література тощо) є, на наш погляд, значно дієвим чинником в цьому відношенні, ніж, наприклад, порівняння з дійсністю. Саме це є принциповим для нашої методики і системи педагогічного керівництва. Далі слідує вербальна компонента, тобто реалізація побаченого і зрозумілого у словесному викладі. При чому, ми притримуємося думки про те, що тут необхідно позбавлятися монологічної форми викладу змісту, як вчителем, так і учнями.

Найбільш оптимальною формою вербальної реалізації естетичного досвіду бачимо вільну дискусію, де педагог виступає модератором розмови, проте неформальної і не із заготовленими наперед відповідями на питання, а розмови, яка носить безпосередній, імпровізований характер. Адже саме тоді вона є цікавою і корисною для учнів і їхнього розвитку. Така непередбачена розмова сприяє виясненню суті речей, а не отриманню оцінки, вона зберігає інтерес до предмета на відповідному рівні, і дозволяє підлітку відчувати почуття власної гідності у тому, що він активний учасник дискусії, а не маріонетка, яка виконує, надану зверху, їй роль. Учень, який бере участь у такій дискусії відчуває почуття власної відповідальності за результат цієї дискусії, і розуміє, що цей результат залежить і від його думки, тому відповідально ставиться до того, що говорить.

Зрозуміло, що такий спосіб ведення розмови потребує кваліфікованого педагога, наділеного

професійними знаннями, педагогічними, психологічними, який крім усього іншого, наділений відчуттям такту, вольовими якостями, вмінням утримувати інтерес аудиторії тощо. Варто зазначити, що при аналізові творів мистецтва бажано уникати штампів і занадто гучних висновків (Чихурський А., 2016).

Для естетичної оцінки мистецького твору необхідно хоч час від часу пропонувати учням ті твори, які безпосередньо торкаються їхнього життя і відповідають їхньому рівню емоційних реакцій і естетичних потреб. Проте, звісно, діапазон картин і образів – необхідно розширювати. Вести цей процес необхідно поступово. Пізнавальні потреби повинні задовольнятися одночасно із отриманням естетичного задоволення. Тому що відпадання одного чи іншого чинника в такому випадку загрожуватиме оптимальному ходу навчального процесу.

Зазначимо, що відомі наступні рівні сприймання і розуміння мистецьких творів: репродуктивний (фрагментарний; сюжетний) та продуктивний (емоційно-художній; інтуїтивно-художній; усвідомлено-художній) (Роменець В., 2001).

Ці рівні не залежать від віку школярів. Вони досягаються індивідуально і вказують на зростання ступеня сприйняття учнями творів мистецтва. У цих рівнях відображаються не кількість знань і вмінь, а якість у розумінні й створенні творів мистецтва. Межі між рівнями умовні, рухливі, разом з тим кожний рівень має свої особливості.

Репродуктивний рівень відображає засвоєння сюжету і подієвого ряду мистецького твору без творчої переробки сприйнятого за відсутності будь-якого узагальнення. Учнями сприймаються лише найпростіші зв'язки твору. Вони роблять зусилля, щоб запам'ятати те, що сприймають, засвоїти самі факти – образи й символи, проте не їхній зміст. Це сприймання формальне, без задіяння особистісно-емоційних особливостей психіки. Воно ґрунтується на зовнішніх ознаках.

Фрагментарний підрівень зазвичай властивий учням, які погано усвідомлюють сприйняте. Роблячи великі зусилля, учень не може охопити основних взаємозв'язків твору. Він оперує окремими деталями, героями, явищами. Сприйняті образи сприймаються як сигнали, що актуалізують життєві враження. Окремі уявлення не складаються в загальну картину.

Сюжетний підрівень відрізняється від попереднього повнішим сприйманням картини в її контекстно-сюжетних зв'язках. Картина і ма-

люнок сприймаються, як повідомлення, що має, передусім, часову послідовність. Діти запам'ятовують образи твору, вибудовуючи їх у сюжетний ряд. Різниця між твором мистецтва і тривіальним малюнком – не фіксується і не осмислюється.

Сприймання на емоційно-художньому рівні відрізняється яскраво вираженою емоційністю, особистісним зацікавленням учня у зображених об'єктах і подіях, його активним співпереживанням героям, їхнім вчинкам тощо. Емоційність сприймання властива всім рівням. Але на цьому рівні вона виражена особливо яскраво і повно, як і пропущення змісту картини через призму власних емоцій і переживань. Художнє узагальнення здійснюється в цьому випадку через усвідомлене залучення особистого емоційного досвіду.

Інтуїтивно-художній рівень характеризується не тільки повнотою сприймання і самостійністю осмислення мистецького твору, але й із задіянням при цьому інтуїції. Пояснення змісту картини має характер здогадки, увага учня спрямована на оцінку сприйнятого. Школярі виділяють окремі образи, прагнучі розгадати їх художній зміст.

Усвідомлено-художній рівень сприймання картини можна назвати цілісно-аналітичним. У цьому випадку учні демонструють розуміння якості зображеного, шукають глибокого розуміння образного змісту твору. Оцінюючи зображення, вони диференціюють виразові засоби, прийоми, елементи майстерності художника, безпомилково відрізняють головне від другорядного, рельєф від фону тощо (Дем'янчук О. та ін., 2017).

В цілому вікова динаміка розуміння мистецького твору підлітками може бути представлена як шлях від співпереживання конкретному герою, емоційну оцінку художнього образу чи твору до вживання у образ, і через ряд аналітичних операцій, які коригують емоційну складову сприйняття, – прихід до свідомого розуміння особливостей композиції, системи засобів виразності твору, осмислення та інтерпретації художнього образу, намацування позиції художника, порівняння цього художнього твору з іншими відомими їм, та осмислення місця твору у своїй картині світу. Але пройти цей шлях підлітку під силу тільки за допомогою вчителя. У зв'язку з цим завдання вчителя можна визначити в таких напрямках:

- 1) разом з учнями закріпити первинні перцептивні враження;

- 2) допомогти уточнити й усвідомити суб'єктивне сприймання картини, зіставивши його з об'єктивною логікою і структурою побудови мис-

тецького твору.

У процесі викладання образотворчого мистецтва вчитель використовує різні інформаційні технології, що є необхідною умовою збагачення художньо-культурного рівня його вихованців, їх постійно оновлювальної інформаційної компетентності.

Вчитель залучає своїх вихованців до використання інформаційних технологій в рамках дисципліни, а також – орієнтує їх на використання сучасних інформаційних та інтерактивних засобів навчання в самоосвіті, позашкільній роботі, підготовці до конкурсів тощо.

Науковці виокремлюють шість рівнів реалізації педагогічних умов навчально-виховної діяльності: примусовий, пасивно-виконавський, активно-виконавський, особистісно-груповий, колективно-груповий та колективний – від найменш ефективного для результатів педагогічного процесу (примусового) – до найефективнішого (колективного) (Дем'янчук О. та ін., 2017).

Ці рівні реалізації педагогічних умов залежать не тільки від типу особистості вчителя, але й від особливостей учнів класу, їх можливості та здатності до колективної й діалогічної співпраці у творчій діяльності.

Висновок. Аналіз існуючих наукових досліджень та досвід педагогічної роботи вказує, що переважаючими є активно-виконавський рівень реалізації педагогічних умов естетичного виховання підлітків засобами образотворчого мистецтва. Тому необхідно покращувати рівень реалізації педагогічних умов естетичного виховання підлітків через залучення «педагогіки співробітництва», «захоплюючого навчання», різноманітних ігрових методик, розширення позакласної роботи.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним напрямом подальших наукових розвідок є висвітлення змістових складових педагогічних умов реалізації естетико-виховного впливу в процесі навчання і виховання підлітків у галузі художньої культури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Дем'янчук, О.Н., Чихурський, А.С., Берлач, О.П. (2017). Естетизація навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи-інтернату: *монографія*. 219 с. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13077/1/estetizaciia_monograf.pdf

Джола, Д.М. (1998). Теорія і методика естетичного виховання школярів / Д.М. Джола, А.Б. Щербо: навч.-метод. посібник. 78 с.

Дроздова, М.А. (2006). Психологія мистецтва: навч.посібник для студентів. 104 с. <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/524/1/Психологія%20мистецтва.pdf>

Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наук. пр. / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. 2012. 560 с. http://eprints.zu.edu.ua/13575/1/ЗБИРНИК%20праць%20Естетичне%20виховання_A.pdf

Кучер, С.Л. (2000). Формування цілісного світосприйняття підлітків засобами народного образотворчого мистецтва. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. Вип. 19. 73-78 https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=6VnKLewAAAAJ&view_op=list_works&sortby=title

Мартинюк, І. (2005). Естетичне виховання: теорія і методологія. 158 с. <https://uhsp.edu.ua/personnel/martynyuk-anatolij-kyrylovych/>

Професійна підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва : теоретичний аспект : колективна монографія / [М.О. Пічкур, Г.І. Сотська, О.В. Семенова та ін.]. 2017. 390 с. <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8391/1/MONOGRAFIJA%20OM.pdf>

Ревенко, І.В. (2010). Художньо-естетичне виховання підлітків як психолого-педагогічна проблема. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школі*, №13. 181-186 <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2010/13/33.pdf> 2010,

Роменець, В. А. (2001). Психологія творчості : навч. посіб. [2-ге вид., доп.]. 288 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Romenets_Volodymyr/Psykholohiia_tvorchosti/

Рудницька, О.П. (2005). Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан. 153 с. <https://bohdan-books.com/upload/iblock/560/560fc615be7f2c4f530c49a60f4b5fc4.pdf>

Самойленко, О.І. (2020). Психологія мистецтва: сучасні музикознавчі проєкції : монографія 236 с. <https://musicologicalschool.com/wpcontent/uploads/2023/03/СамойленкоПСИХОЛОГІЯМИСТЕЦТВА-preview-2-1.pdf>

Стасюк, Н.А. (2009). Естетичне виховання молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. *Педагогічні науки*. № 5. 23 – 31. :<http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2006/46-33-11.pdf>

Фомін, В. В. (2007). *Індивідуальний підхід в естетичному вихованні учнівської молоді у навчальних закладах України другої половини XIX–початку XX століття* (Doctoral dissertation, автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00. 01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки», 20 с.

Чихурський, А.С. (2012). Педагогічні умови естетичного виховання підлітків засобами образотворчого мистецтва (історичний та естетико-педагогічний аспект, огляд джерел). *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Спецвипуск 8. Ч. II, С.263-269 <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13525/3/chyhur.pdf>

Чихурський, А.С. (2016). Естетизація навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи-інтернату (кінець XX – початок XXI століття) : [Дис....канд. пед. наук: 13.00.01, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки]. 265 с. http://eprints.zu.edu.ua/20304/1/dys_Chuhurskij.pdf

REFERENCES

Dem"yanchuk, O.N., Chykhurs'kyi, A.S., Berlach, O.P. (2017). Estetyzatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu zahal'noosvitn'oyi shkoly-internatu [Aestheticization of the educational and educational process of a comprehensive boarding school]: monohrafiya. 219. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13077/1/estetyzacia_monograf.pdf [in Ukrainian]

Drozdova, M.A. (2006). Psykholohiya mystetstva [Psychology of art]: navch.posibnyk dlya studentiv. 104. <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/524/1/Психологія%20мистецтва.pdf> [in Ukrainian]

Dzhola, D.M. (1998). Teoriya i metodyka estetychnoho vykhovannya shkol'yariv [Theory and methods of aesthetic education of schoolchildren]. /D.M. Dzhola, A.B. Shcherbo:navch.-metod. posibnyk. 78. [in Ukrainian]

Estetychne vykhovannya ditey ta molodi: teoriya, praktyka, perspektyvy rozvytku [Aesthetic education of children and youth: theory, practice, development prospects]: zbirnyk nauk. pr. / za red. O. A. Dubasenyuk, N. H. Sydorchuk. 2012. 560. http://eprints.zu.edu.ua/13575/1/ЗБИРНИК%20праць%20Естетичне%20виховання_A.pdf [in Ukrainian]

Kucher, S.L. (2000). Formuvannya tsilisnoho svitosprynyattya pidlitkiv zasobamy narodnoho obrazotvorchoho mystetstva [Formation of a holistic worldview of teenagers by means of folk art]. *Pedahohika i psykholohiya formuvannya tvorchoyi osobystosti: problemy i poshuky*: Vyp. 19. 73-78 https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=6VnKLewAAAAJ&view_op=list_works&sortby=title [in Ukrainian]

Martynyuk, I. (2005). Estetychne vykhovannya: teoriya i metodolohiya [Aesthetic education: theory and methodology]. 158 <https://uhsp.edu.ua/personnel/martynyuk-anatolij-kyrylovych> [in Ukrainian]

Profesiyna pidhotovka maybutn'oho vchytelya obrazotvorchoho mystetstva : teoretychnyy aspekt [Professional training of the future teacher of fine arts: theoretical aspect]. : kolektyvna monohrafiya / [M. O. Pichkur, H. I. Sot's'ka, O. V. Semenova ta in.]. 2017. 390 s. <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8391/1/MONOGRAFIJA%20M.pdf> [in Ukrainian]

Revenko, I.V. (2010). Khudozhn'o-estetychne vykhovannya pidlitkiv yak psykholoho-pedahohichna problema [Artistic and aesthetic education of teenagers as a psychological and pedagogical problem]. *Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchey ta zahal'noosvitniy shkolakh*, №13. 181-186 <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2010/13/33.pdf> 2010 [in Ukrainian]

Romenets', V. A. (2001). *Psykholohiya tvorchosti* [Psychology of creativity]: navch. posib. [2-he vyd., dop.]. 288. [in Ukrainian]

Rudnyts'ka, O.P. (2005). *Pedahohika: zahal'na ta mystets'ka* : navch. Posibnyk [Pedagogy: general and artistic]. 153. <https://bohdan-books.com/upload/iblock/560/560fc615be7f2c4f530c49a60f4b5fc4.pdf> [in Ukrainian]

Samoylenko, O.I. (2020). *Psykhohiia mystetstva: suchasni muzykozhnavchi proektsiyi* [Psychology of art: modern musicological projections]: monohrafiya. 236. <https://musicologicalschool.com/wpcontent/uploads/2023/03/СамойленкоПСИХОЛОГІЯМИСТЕЦТВА-preview-2-1.pdf> [in Ukrainian]

Stasyuk, N.A. (2009). Estetychne vykhovannya molodshykh shkolyariv zasobamy obrazotvorchoho mystetstva [Aesthetic education of younger schoolchildren by means of visual arts]. *Pedahohychny nauky*. № 5. 23-31 <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2006/46-33-11.pdf> [in Ukrainian]

Fomin, V.V. (2007). *Indyvidual'nyy pidkhid v estetychnomu vykhovanni uchniv'skoyi molodi u navchal'nykh zakladakh Ukrayiny druhoyi polovyny XIX–pochatku XX stolittya* [An individual approach to the aesthetic education of student youth in educational institutions of Ukraine in the second half of the 19th to the beginning of the 20th century] (Doctoral dissertation, avtoref. dys. na zdobuttya naukovoho stupenya kand. ped. nauk: spets. 13.00. 01 Zahal'na pedahohika ta istoriya pedahohiky, 20 s. [in Ukrainian]

Chykhurs'kyi, A.S. (2012). Pedahohichni umovy estetychnoho vykhovannya pidlitkiv zasobamy obrazotvorchoho mystetstva (istorychnyy ta estetyko-pedahohichnyy aspekt, ohlyad dzherel) [Pedagogical conditions of aesthetic education of teenagers by means of visual arts (historical and aesthetic-pedagogical aspect, review of sources)]. *Humanizatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu Spets.vypusk*, 8. CH. II, 263-269. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13525/3/chyhur.pdf> [in Ukrainian]

Chykhurs'kyi, A.S. (2016). Estetyzatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu zahal'noosvitn'oyi shkoly-internatu (kinets' KHKH – pochatok XXI stolittya) [Aestheticization of the educational and educational process of a comprehensive boarding school (end of the 20th - beginning of the 21st century)]: [Dys....kand. ped. nauk: 13.00.01, Skhidnoyevropeys'kyi natsional'nyy universytet imeni Lesi Ukrayinky]. 265. http://eprints.zu.edu.ua/20304/1/dys_Chuhurskij.pdf [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 01.03.2023
Рекомендовано до друку / Accepted: 19.04.2023

DOI 10.34142/27091805.2023.4.01.01

© Oleksandr Demjanchuk

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Methodology of Teaching Arts Disciplines Department, Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko

Kremenets, Ternopil region, Ukraine

email: demianchukoleksandr@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6530-5759>

FEATURES OF AESTHETIC EDUCATION OF TEENAGERS USING FINE ARTS

The purpose of the article is to determine the features and mechanisms of modernization of pedagogical conditions of aesthetic education of adolescents by means of fine arts, to analyze modern innovative technologies used in this process.

Methods and methodology. The methodological basis and an important principle of aesthetic education at the present stage is the idea of an integrated approach, which in the implementation of the system of aesthetic education has a double meaning: the system of aesthetic education should be built on the basis of artistic images that constantly interact with each other in the process of influencing the adolescent, that is, the need for close interaction of art on the basis of interdisciplinary connections is organized; aesthetic education as education by means of the visual arts and by means of reality should become an organic part of the process of aesthetic education. Theoretical methods are used in the article: comparison, systematization and generalization of scientific sources on the use of fine arts as a means of aesthetic education of adolescents.

The scientific novelty of the article is to clarify the content of the concept of «aesthetic education», to propose organizational and pedagogical conditions that ensure the effectiveness of aesthetic education of adolescents in the process of teaching fine arts.

Results. The positive role of subjective perception and experience of works of art, which allow to realize their objective aesthetic meaning, is recognized. The significance of thinking activity, the ability of adolescents to «co-action» and «empathy» through figurative and conceptual generalization is revealed. The relationship between the individual (specific sensory form, figurative generalization) and the general (sensory perception of the multifaceted essence of the depicted phenomenon) is analyzed. The content of the reproductive (fragmentary and plot sublevels); emotional-artistic; intuitive-artistic; and conscious-artistic levels of perception of works of fine art is substantiated.

The results of the study can be used in the pedagogical practice of primary schools, as well as for the development of teaching aids, didactic materials for pedagogical institutions of secondary and special education, higher education institutions.

Keywords: pedagogical conditions, adolescents, aesthetic education, artistic image, fine arts.

УДК [378.147:78]:373.5.016
DOI 10.34142/27091805.2023.4.01.02

© **Беземчук Лариса Валентинівна**

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри музичного мистецтва ХНПУ
імені Г.С.Сковороди
Харків, Україна
email: blv2007@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9745-6594>

© **У Юе**

аспірантка кафедри освітології та інноваційної педагогіки, ХНПУ
імені Г.С.Сковороди
Харків, Україна
email: wuyue0126@163.com
<https://orcid.org/0000-0002-6398-8568>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В

УКРАЇНИ ТА КНР ДО ВИКЛАДАННЯ ОНОВЛЕНОГО

ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

НА ПРИНЦИПАХ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті теоретично обґрунтовано та практично підтверджено особливості підготовки майбутніх музично-педагогічних працівників у сучасних умовах стандартизації змісту шкільної мистецької освіти України та Китайської Народної Республіки. Досліджено особливості впровадження оновленого змісту мистецької освіти в практичній роботі з учнями на принципах інтеграції. Проаналізовано поняття «змісту освіти», «оновлення змісту освіти», «оновлення змісту шкільної середньої мистецької освіти» в контексті інтегрованого навчання. Уточнено педагогічні умови підготовки здобувачів вишів музичних спеціальностей України та Китайської Народної Республіки засобами інтегрованого навчання. Розширено поняття структури змісту навчального предмета «Мистецтво» відповідно нових вимог стандартизації мистецької галузі. Надано практичний аспект реалізації оновленого змісту мистецької освіти на уроках із школярами.

Теоретично та практично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх музично-педагогічних працівників для вирішення сучасних проблем викладання оновленого змісту шкільної мистецької освіти. Серед основних акцентовано увагу на створення позитивної атмосфери в процесі практичної роботи з школярами; досягнення діалогічної складової під час взаємодії учителя і учня на уроках мистецтва; надання пріоритету практичної діяльності на принципах інтегрованого навчання в процесі реалізації оновленого змісту шкільної мистецької освіти. Проаналізовано напрями дослідження музично-педагогічної думки українських та китайських науковців щодо принципу інтегрованого навчання в галузі мистецької освіти КНР та України. Розкрито компоненти підготовки майбутніх музично-педагогічних працівників: мотиваційно-пізнавальний; конструктивно-образний; оцінювально-практичний, що ефективно впливають на практичну роботу з учнями в умовах реалізації інтегрованого змісту мистецької шкільної освіти. Надано практичні приклади роботи з учнями в умовах оновленого змісту мистецької шкільної освіти на принципах інтеграції.

Ключові слова: музично-педагогічний працівник, оновлення змісту мистецької освіти, інтегроване навчання, вища музична освіта КНР, підготовка майбутнього музично-педагогічного працівника в Україні.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Реформування змісту освіти відповідно оновлених стандартів спостерігаємо в Україні та КНР, що є важливим фактором для пошуку умов формування компетентних випускників вишів. В українських закладах освіти завдяки впровадженню ідей Нової Української Школи, питання особливостей викладання вирішується на принципах інтегрованого підходу (Державні стандарти. МОН, 2019). Стандартизація мистецької освітньої галузі в Китайській Народній Республіці вимагає від викладачів оволодіння новими методичними і практичними інструментами для реалізації ідей, закладених в документах 2022 року (Стандарт КНР, 2022). Українські вчені наголошують на пошук педагогічних умов підготовки майбутніх музично-педагогічних працівників для формування компетентних учнів на уроках мистецтва. Головні напрями пошуку - здійснення рівноваги між знаннями та емоційною сферою учнів на інтегрованих уроках мистецтва. Стандартизація оновленого змісту мистецької освіти в умовах вирішення завдань інтегрованих уроків висуває принципово нові вимоги до підготовки вчителя музичного мистецтва, оскільки його професійна робота має бути комплексною, відображати характер викладання предметів мистецтва в закладах освіти. Оновлений зміст мистецької шкільної освіти потребує пошуку не тільки нових умов та стимулів підготовки компетентного вчителя, але й підсилює роль діалогічної взаємодії учасників навчального процесу на принципах інтеграції.

Аналіз наукових досліджень та публікацій.

Загальні питання змісту освіти з позиції педагогічних розробок знаходимо у С.П. Бондаря (2018), О.А. Бондарчук (2015), С.У. Гончаренка (2008), С.С. Єрмакова (2016), І.А. Мерлюк (2020), К.П. Нечипоренко (2015). Всі автори трактують зміст освіти як науково обґрунтовану систему дидактичного та методично сформованого навчального матеріалу для різних освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів. Дослідники визначають категорію «змісту освіти» відповідно напрямів освітніх галузей, в контексті яких мають коло своїх інтересів.

Специфіка змісту музичної освіти учнів цікавить українських музикантів педагогів у зв'язку з прийняттям нових освітніх стандартів Л.С. Арістову (2019), Л.Г. Кондратову (2022), Л.М. Масол (2022), М.А. Моїсєєву (2021), Т.В.Рубля (2022), Р.І. Шпіцу (2019). Видання підручників для інтегрованого курсу «мистецтва» демонструє достатню джерель-

ну базу для вивчення питання педагогічних умов підготовки майбутніх музично-педагогічних працівників на принципах інтеграції.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що в сучасній науці накопичено вже численні за обсягом доробки, присвячені проблемі підготовки вчителя (С.Б. Беляєва (2020), К.Ю. Петрик (2018) та ін.). Теоретико-методичні основи підготовки вчителя музичного мистецтва в умовах оновленого змісту шкільної мистецької освіти розглянуто Б.А. Бриліним (2016), О.В. Лобовою (2019), М.О. Мороз (2020), Пань Сінью (2019), М.Є. Проворовою (2018), Т.А. Смирновою (2019), А.В. Соколовою (2021), В.В. Фомінім (2020) та ін.), де акцентується увага на формуванні компетентного сучасного вчителя музичного мистецтва, який комплексно вирішує завдання НУШ.

Стандартизація мистецької шкільної галузі в КНР виявляє зацікавленість іноземних колег з приводу нових тенденцій у підготовці музично-педагогічних працівників на принципах інтеграції, оскільки за аналогом українських стандартів, Китайська Народна Республіка взяла орієнтир на інтегровані уроки мистецтва. Тому дослідження умов підготовки китайських студентів вишів, які повинні отримати необхідний педагогічний арсенал для практичної роботи з учнями на основі прийнятих стандартів, стає першочерговим питанням вузівської системи освіти.

Ван Тао (2021), Лі Сіньцзе (2022), Ло Юаньвень (2021), Лю Ду (2013) Чжоу Мін (2022), наголошують на важливість культурної складової для визначення поняття «змісту освіти». В КНР до цього питання ставляться з позиції духовного надбання, що слід опановувати з попередніх поколінь і наповнювати сучасними ідеями національної ідентичності і приналежності особистості до власної культури. Ван Тао більш детально аналізує музичну освіту, фіксує музичну грамотність як культурну базу для подальшого інтелектуального та духовного зростання педагога та учнів. Дослідник вважає уроки по опануванню оперного жанру в китайських школах, як одного з найбільш серйозних базових мистецьких знань, що слід формувати в учнів. Таким чином інтегрований принцип навчання слід досліджувати більш детально, вважає автор, включаючи в зміст мистецької освіти навчальний матеріал, що розкриває сутність синтетичних жанрів (Ван Тао, 2021).

Формулювання цілей та завдань статті.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та практично підтвердити особливості підготовки май-

бутніх музично-педагогічних працівників в сучасних умовах стандартизації змісту шкільної мистецької освіти України та Китайської Народної Республіки.

Виклад основного матеріалу. У Національній доктрині розвитку освіти України (2002) поняття «освіта» тлумачиться як стратегічна основа для розвитку особистості, суспільства, нації і держави. Ця дидактична дефініція виражає найбільш масштабну сферу, яка орієнтує випускника на конкурентоспроможність в Європейському освітньому просторі з урахуванням збереження національної гідності українця в міжнародному середовищі. Освіта є засобом відтворення й нарощування інтелектуального, духовного потенціалу народу, відображенням рівня його національної самоідентифікації та громадянської міцності.

Наразі як в українських так і китайських науково-методичних виданнях фіксується зміна методології доктрини «освіта як викладання» на доктрину «освіта як творчість», що передбачає пошук засобів розкриття творчого потенціалу особистості, орієнтованих не стільки на ретрансляцію минулого, скільки на конструювання прогресивного майбутнього (Беземчук, Фомін (2021), (Лі Сінцзе, 2022). Сучасними дидактами наголошується різноманітний спектр визначення поняття «освіта». Для означення категорій ступенів освіти використовуються поняття «початкова», «середня», «вища». Зміст і характер освіти характеризуються поняттями «загальна», «політехнічна», «професійна».

Поняття «зміст освіти» в загальній педагогіці тлумачиться (Бондар, (2020) як система наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей учнів, формування їхнього світогляду, моралі та поведінки, підготовку до суспільного життя, до праці. Компетентнісний підхід до розуміння сутності змісту освіти пропонує враховувати (Фомін, 2021). Визначення поняття «зміст освіти» в педагогічній літературі з точки зору компонентів змісту освіти розглянуто (Лозова, 2002). Структурні компоненти змісту освіти стали підґрунтям для оновленого змісту мистецької освіти відповідно ідей Нової Української Школи (Шпіца, 2019). Серед важливих факторів оновлення мистецької освіти пропонує спиратися на принцип інтегрованого навчання. Процес засвоєння мистецьких знань в середніх класах авторка висвітлює з позиції оволодіння мистецького досвіду, формування умінь та навичок та емо-

ційно-ціннісного відношення до життєвих явищ. Отже, в такому підході ми знаходимо дидактичну базу обґрунтування чотирьох основних елементів змісту освіти: знання, способи діяльності, досвід творчої діяльності, досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього середовища, інших людей, самого себе, які прописано в дидактиці відомими авторами (Масол, 2020), (Лобова, 2019). Ефективність засвоєння змісту мистецької освіти вимагає його дидактичного прогнозування та формування, які здійснюються за такими етапами (Лозова, 2002). 1) аналіз цілей та функцій освіти, котрі визначають суспільну необхідність у змісті загальної середньої освіти; 2) створення прогностичної моделі випускника середньої школи як відображення перспективних цілей освіти; склад і структура моделі повинні відповідати складовим змісту освіти; у ній визначаються й оцінюються основні знання, навички, особистісні якості тощо, які знадобляться учню після закінчення навчального закладу; 3) прогностичний відбір навчального матеріалу - представлення всіх компонентів змісту освіти в розгорнутому вигляді з урахуванням взаємозв'язку науки та відповідного навчального предмета - його теорій, понять, категорій, принципів, методів.

Дидактами зміст освіти трактується як складне утворення (від грецьк. *systema* — складене із частин, з'єднане), певним способом упорядкована множина компонентів, які являють собою структуровані й функціонально пов'язані між собою частини цілого. Якість цілого виникає в результаті взаємодії компонентів і не дорівнює сумі їх якостей. Цю нову якість, яку має явище як ціле, називають системною, або інтегральною (Лозова, 2002).

Проблему підготовки майбутніх музично-педагогічних працівників в умовах оновлення змісту мистецької освіти знаходимо у І. Зязюна, Л. Масол, О. Отич, Г. Падалки, О. Рудницької, В. Фоміна та інших.

Відповідно до структурних компонентів мистецької освіти (Масол, 2018) визначає наступні складники:

1. Змістово-цільовий. Цілі мистецької освіти (у соціальному і особистісному вимірах), принципи і завдання мистецької освіти, зміст навчання і виховання засобами мистецтва.

2. Функціонально-процесуальний (педагогічні засоби, форми, методи і прийоми навчання засобами мистецтва, способи взаємодії особистості в процесі навчання засобами мистецтва, технології

навчання засобами мистецтва).

3. Результативно-оцінний (критерії оцінювання проміжних і кінцевих результатів навчання засобами мистецтва, інтегральні показники сформованості творчої діяльності).

Падалка Г. розкриває зміст мистецької освіти як цілісне поєднання знань художніх творів (фактичного матеріалу), теорії мистецтва та історії його розвитку, практичних умінь і навичок в галузі мистецької діяльності, досвіду сприймання мистецтва, критично-оцінювального ставлення та інтерпретаційних підходів до надбань мистецької спадщини, а також творчої роботи в галузі мистецтва (Падалка, 2017).

Відповідно поглядів представників художньої дидактики (Отич, 2017) ми визначаємо зміст мистецької освіти як систему знань, умінь

та навичок в галузі мистецтва, оволодіння якими забезпечує розширення мистецького та творчого досвіду, підвищення мистецької грамотності, формування компетентної, духовно розвиненої особистості, яка має можливість продовжувати процес навчання для подальшого самовдосконалення та самовизначення в професійній та соціальній сфері.

Автори розкривають елементи змісту навчання в галузі мистецтва як: «досвід емоційно-морального ставлення людини до дійсності; знання з мистецтва; уміння та навички в галузі мистецтва, що проявляються в творчій навчальній діяльності» Якщо мати на увазі їх взаємозв'язок то можна виділити творчу діяльність як домінанту в навчанні мистецтву (рис. 1.) (Беземчук, Фомін 2021). Для опанування змісту мистецької освіти О. Отич

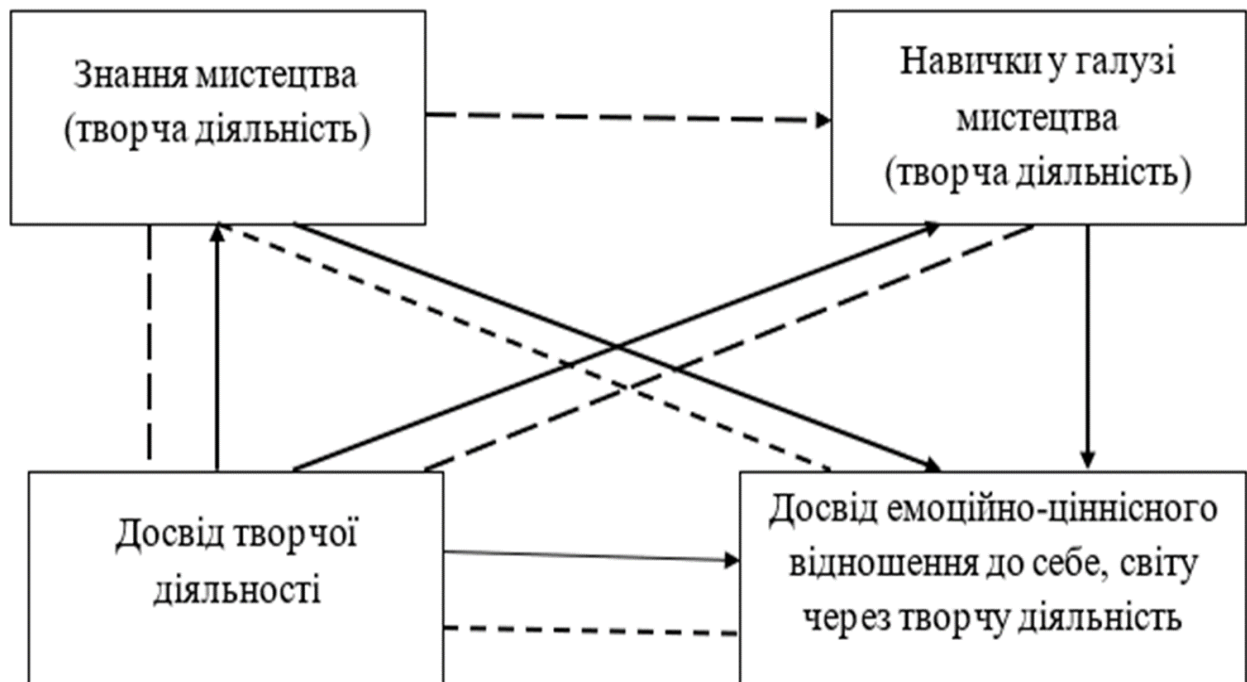

Рис. 1. Взаємозв'язки між компонентами змісту мистецької освіти

- > формує зміст або об'єкт діяльності;
- > включається до змісту діяльності як засіб;
-> впливає на відношення до змісту діяльності і її об'єкта.

пропонує використовувати методи мистецької педагогіки: показ, художнє вправлення, виконання етюдів, ескізне опрацювання художнього твору, варіативна розробка художнього матеріалу, демонстрація художніх творів, художнє ілюстрування, словесні пояснення. Окремо дослідниця виділяє «Педагогіку мистецтва», до якої належать художньо-дидактичний метод та методи педагогічного малювання, педагогічної драматизації, педагогічної візуалізації, педагогічної імпровізації, педагогічного інтонування, творчих проєктів (Отич, 2016).

Для опанування перелічених методів слід особу увагу приділяти підготовки музично-педагогічних працівників в умовах введення інтегрованого курсу «Мистецтво» в шкільну практику відповідно введених Стандартів.

Важливими показниками цієї готовності є: естетико-інтелектуальна культура – основа інноваційної поведінки майбутнього вчителя; уміння проєктувати й моделювати естетичні ідеї та професійну діяльність – основа оволодіння інноваціями; готовність до сприймання інноваційних ідей та сумісної ціннісно-орієнтаційної естетичної діяльності – основа включення в інновації емоційно-почуттєвої сфери майбутнього вчителя (Зязюн, 2004). Як інтегральний показник сформованості

підготовки майбутнього вчителя музики до оновлення змісту мистецької освіти В.Орлов визначає рівень розвитку професійної художньо-педагогічної рефлексії, спрямованої на самовдосконалення і самореалізацію, тобто здатності переносити внутрішньо усвідомлені і сформовані у собі професійні якості вчителя музики у площину продуктивної мистецької діяльності. Узагальнюючи погляди науковців, можна дійти висновку про те, що зміст мистецької освіти реалізується в процесі мистецького навчання, функціонально-інтегративним ядром якого стає діяльнісна тріада (сприймання, створення, виконання учнями творів мистецтва) (Орлов, 2003).

В роботах Л.Беземчук та В.Фоміна (2021) (див. рис. 2) можна бачити, що перелічені структурні компоненти об'єднуються в процесуально завершений фрагмент мистецького навчання. При цьому, функціонально-інтегративним ядром якого стає діяльнісна тріада (Сп-Ст-В (сприймання-створення-виконання)).

Правомірність вибору її складових стверджуються, запропонованими в новій концепції реформування української школи, трьох важливих сфер, притаманних людській особистості (Я – «Відчуваю», «Думаю», «Дію»), – інтелектуальний, духовний, фізичний розвиток дитини.

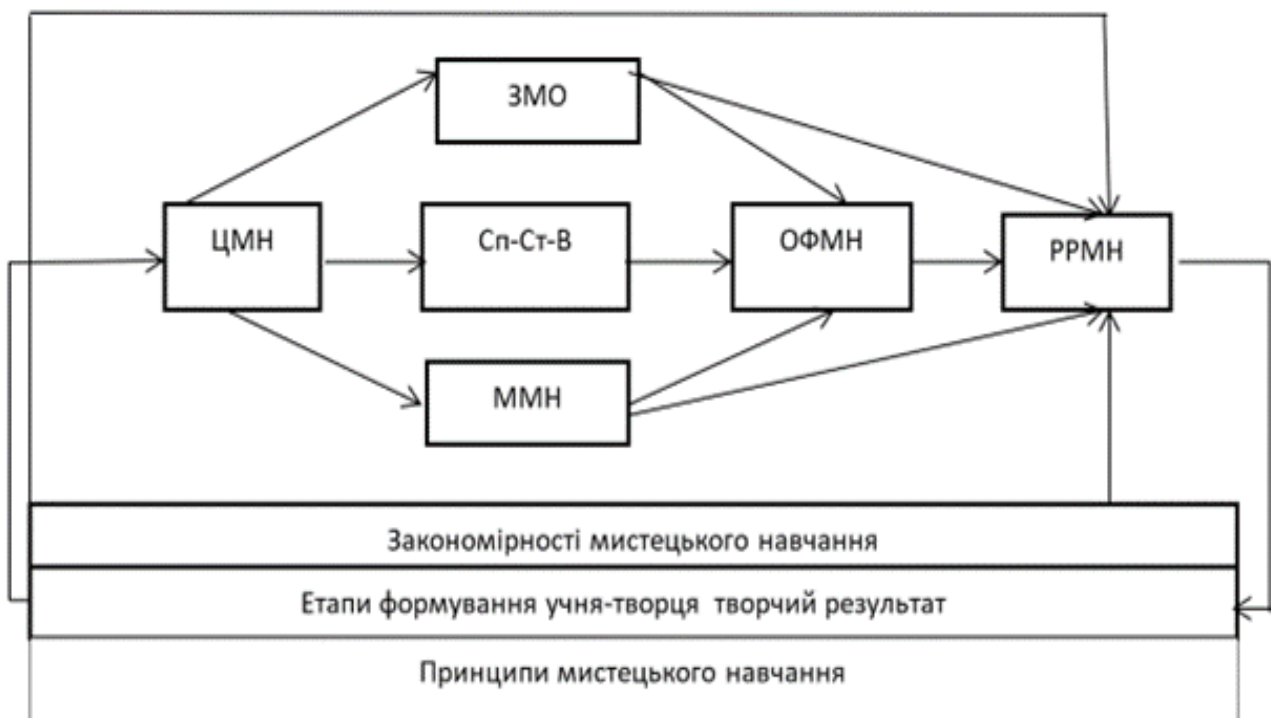

Рис. 2. Місце змісту мистецької освіти (фрагмент мистецького навчання)

ЦМН – цілі мистецького навчання;
ЗМО – зміст мистецької освіти;
ММН – методи мистецького навчання;
ОФМН – організаційні форми мистецького навчання;
РРМН – реальний результат мистецького навчання;
Сп-Ст-В (сприймання-створення-виконання) – діяльнісна тріада (Беземчук, Фомін, 2020).

Проблему оновлення змісту мистецької освіти Падалка Г. (2017) розглядає з позиції вибору навчального матеріалу відповідно зон розвитку учнів. Специфіка мистецької діяльності вимагає створення такої атмосфери навчання, при якій учень відчуває себе цілком вільним, спроможним легко виконати творчі завдання. Варто до навчальних програм поряд з іншими вводити також твори полегшеної складності, твори, що і за художнім змістом, і за виражальними засобами повністю доступні учню, твори, що не тільки не погребують напруги у осягненні, а такі, сприйняття, оцінювання і, якщо йдеться про виконавське мистецтво, виконання яких приносять учню творчу радість.

Так, наприклад, на уроці в середніх класах можна запропонувати учням надати музичні приклади для виконання, які вони оберуть самостійно. Відповідно включення тем по сприйманню синтетичних видів мистецтва в програмах для 5-9 класів (Масол, 2020) творчим завданням для учнів може бути створення проекту «Ми з України», в якому напрями мистецької діяльності можуть включати різні види мистецтва: хореографію, театр, кіномистецтво, образотворче мистецтво, музику. Учні пропонують ідею втілення проекту і визначають вікові обмеження учасникам. Розміщення рекламного сюжету можна здійснити в мережі онлайн перегляду.

Питання оновлення змісту музичної освіти також обговорювалися на Національному форумі народної музики в Китайській Народній Республіці (20.09. 2017 р., м. Шеньян). Тематичний зміст форуму був представлений такими напрямами: «Розвиток та традиції китайського народного мистецтва» та «Навчальні програми та навчально-методичні матеріали для викладання народної музики в Китаї». За підсумками роботи форуму було зроблено такі висновки: оновлення змісту мистецької шкільної освіти слід проводити на основі вивчення та визнання переваг національної музичної культури, сприяти створенню дисциплін народної музики на високому

професійному рівні; створити активні форми взаємодії між закладами освіти з проблем вдосконалення викладання дисциплін народної музики; підсилити теоретичну складову курсів народного музичного мистецтва, розробити необхідну навчальну літературу.

В українських школах також перевагу віддається добору національної музики для проведення інтегрованих курсів «Мистецтво» (Масол, 2022), (Савченко, 2010). Нові завдання, поставлені перед сучасною школою вимагають від учителя мистецтва зміни відношення до організації уроку мистецтва як уроку інтегрованого змісту. Розширення мистецького освітнього середовища здійснюється завдяки залучення учнів до комплексної діяльності по сприйманню, створенню, виконанню мистецтва. Оскільки, категорія «оновлення змісту мистецької освіти» з позиції художньої дидактики визначається як забезпечення варіативності методів навчання, то і проблему підготовки майбутнього музично-педагогічного працівника вирішується в русі компетентного підходу, який чітко прописано в нових стандартах НУШ.

Китайські вищі результативність підготовки майбутніх музично-педагогічних працівників для роботи з учнями у мистецькій галузі пов'язують не тільки з процесом усвідомлення знань в культурному аспекті, скільки надають перевагу формуванню інтеграційно-педагогічних умінь, які орієнтують випускників на практичне їх опановування в професійній діяльності і в повсякденному житті. (Лі Сінцзе, 2022). Мистецька домінанта є орієнтиром отримання духовного, естетичного та інтелектуального досвіду школярами відповідно ключових компетентностей у навчанні (Беземчук, &Фомін, 2020).

Відповідно до цього забезпечення досягнення результативності в навчанні на принципах інтеграції (Падалка, 2017) є педагогічні умови – це цілеспрямовано створені чи використовувані обставини мистецького навчання, Серед першочергових авторка визначає наступні:

- а) створення позитивної атмосфери навчання;
- б) досягнення стратегії діалогових засад взаємодії учителя і учня в навчальному процесі;
- в) забезпечення пріоритету практичної діяльності на принципах інтеграції.

Порівняльний аналіз підготовки майбутніх музично-педагогічних працівників в Україні та КНР засвідчив спільні напрями в роботі. Оновлення змісту мистецької освіти припускає наступні

напрями діяльності педагога та учня: забезпечення національною складовою художнього утворення, підвищена увага до традиційної культури і народної творчості.

Висновки. Отже, підготовка майбутніх музично-педагогічних працівників в Україні та КНР здійснюється відповідно прийнятих Стандартів, які характеризують оновлений зміст мистецької освіти. Практична робота з учнями на інтегрованих курсах засобами мистецтва орієнтується на сформованість умінь до інноваційної діяльності з учнями відповідно сучасних тенденцій укрупнен-

ня галузевих сфер навчання. Дидактичною основою викладання інтегрованих курсів мистецтва є діяльність по сприйманню, створенню виконанню синтетичних жанрів, які є основою сучасних програм для учнів українських і китайських шкіл.

Перспективи подальших досліджень. Для ефективної реалізації оновленого змісту шкільної мистецької освіти слід більш детально вивчати педагогічні умови щодо підготовки компетентних музично-педагогічних працівників для творчої співпраці з учнями на засадах інтегрованого навчання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2021). Formation of Integration and Pedagogical Skills of the Future Teacher of Music Art in the Conditions Master's Degree. *Professional Art Education*, 2(1), 12–19. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02>

Fomin, V., Sokolova, A., Dzivaltivskyi, M., Vasylieva, O., Parfentieva, I., & Martynenko, I. (2022). Peculiarities of Training Future Teachers of Music Art in Higher Educational Institutions in Terms of Distance Learning. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 219-229. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/638>

Kominarets, T., Fomin, V., Bieloliptseva, O., Tkachenko, M., Malykhin, A., & Pryshliak, O. (2022). Strategic Tasks of Contemporary Education: Formal, Nonformal, Informal. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 394-407. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/647>

Sokolova, A., Fomin, V., Tkachenko, M., Vasylieva, O., Parfentieva, I., & Martynenko, I. (2022). Professionally Oriented Tasks in the System of Professional Training of Musical Art Teachers. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(2), 257-267. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.2/579>

Ван, Тао.(2021). Виховання професіоналів музичної освіти в коледжах і університетах за базовою грамотністю. *Daguan*. 2021. No 11. С. 121–122

Державні стандарти. (2019). Міністерство освіти і науки України <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>

Лозова, В., & Троцько, Г. (2002). Теоретичні основи виховання і навчання. *Навчальний посібник*. Харків: ОВС. <https://studfile.net/preview/5512546/>

Лі Сіньцзе (2022). Формування професійно орієнтованого естетичного смаку у майбутніх вчителів музики в системі педагогічної освіти КНР. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 253.

Масол, Л. М. (2020). Інтегративні технології формування предметних компетентностей учнів початкових класів у процесі навчання інтегрованого курсу «Мистецтво». *Мистецтво та освіта*, 2 (96). <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-2-2-9>

Нова Українська Школа: концептуальні засади реформування середньої школи (2021). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Орлов, В. (2003). Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін. *Наукова думка*. 262.

Освітня програма «Музичне мистецтво в закладах освіти» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (2022) http://smc.hnpu.edu.ua/files/Osvitni_programi/Osvitni_programu_bakalavr/2022_rik/Muzychne_mystetstvo_v_zakladakh_osvity.pdf

Отіч, О. (2008). Педагогіка мистецтва. Сутність та місце в системі наук про освіту. *Мистецтво та освіта*. 2 (48). 13-17. <https://lib.iitta.gov.ua/706489//Отіч%20О.pdf>

- Педагогічна майстерність (2004). Підручник за ред. І. А. Зязюна. Вища школа. 422.
- Падалка, Г. (2008). Педагогіка мистецтва. Освіта України. 274. <https://studfile.net/preview/5191220/>
- Савченко, О. (2010). Системний підхід до модернізації змісту загальної середньої освіти. *Рідна школа*. (1-2). 3-7.
- Смирнова, Т. (2016). *Хорознавство*. Навчальний посібник. Харків. 201.
- Стандарти музичних навчальних програм для звичайних середніх шкіл (2018). Міністерство освіти Китайської Народної Республіки. Пекін: *People's Education Press*, <http://www.moe.gov.cn/srcsite/A26/s8001/200303/W020200401347867575994.pdf>
- Чжоу, Мін (2022). Виховання естетичного смаку в майбутніх музично-педагогічних працівників у закладах вищої освіти Китаю засобами вокальної майстерності. Дисертація. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. 242.
- 《义务教育艺术课程标准（2022 年版）》相关内容研读 (Дослідження змісту Стандарту обов'язкової навчальної програми з мистецтва) *Wang Anguo Huayin Network*. <https://www.huain.com/article/other/2022/0810/1145.html>
- 趙陳靜. 近十年中國民族聲樂教學發展概況. 信陽學院學報, (2021). Чжао Ченьцзін. Огляд розвитку викладання китайської народної вокальної музики протягом останнього десятиліття. *Журнал Сінъянського коледжу*. 34.
- 林美美. 將傳統音樂文化融入高校聲樂教學中. 佳木斯職業學院學報, (2020). (Лін Меймей. Інтеграція традиційної музичної культури у викладання вокальної музики у коледжах та університетах. *Журнал професійного коледжу Цзямусі*, 36 (09). <http://rportal.lib.ntnu.edu.tw:8080/server/api/core/bitstreams/c95f8fc5-8a9f-4f42-aa8d-d5751da7258d/content>

REFERENCES

- Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2021). Formation of Integration and Pedagogical Skills of the Future Teacher of Music Art in the Conditions Master's Degree. *Professional Art Education*, 2(1), 12–19. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02> [in Ukrainian]
- Fomin, V., Sokolova, A., Dzivalentivskyi, M., Vasylieva, O., Parfentieva, I., & Martynenko, I. (2022). Peculiarities of Training Future Teachers of Music Art in Higher Educational Institutions in Terms of Distance Learning. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 219-229. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/638> [in English]
- Kominarets, T., Fomin, V., Bieloliptseva, O., Tkachenko, M., Malykhin, A., & Pryshliak, O. (2022). Strategic Tasks of Contemporary Education: Formal, Nonformal, Informal. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 394-407. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/647> [in English]
- Sokolova, A., Fomin, V., Tkachenko, M., Vasylieva, O., Parfentieva, I., & Martynenko, I. (2022). Professionally Oriented Tasks in the System of Professional Training of Musical Art Teachers. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(2), 257-267. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.2/579> [in English]
- Van, Tao. (2021). Vychovannia profesionaliv muzychnoi osvity v koledzhakh i universytetakh za bazovoiu hramotnistiu [Education of professional music education in colleges and universities according to basic literacy]. *Daguan*, 11, 121-122 [in Ukrainian]
- Derzhavni standarty*. (2019). Ministerstvo osvity i nauky Ukrayiny [State standards. Ministry of Education and Science of Ukraine]. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> [in Ukrainian]
- Lozova, V., & Trotsko, H. (2002). Teoretychni osnovy vykhovannya i navchannya. [Theoretical foundations of education and teaching]. *Navchal'nyy posibnyk*. Kharkiv: OVS, 400. <https://studfile.net/preview/5512546/> [in Ukrainian]
- Li Sin'tsze (2022). Formuvannya profesiyno oriyentovanoho estetychnoho smaku u maybutnikh vchyteliv muzyky v systemi pedahohichnoyi osvity KNR. [Formation of a professionally oriented aesthetic taste in future music teachers in the pedagogical education system of the People's Republic of China]. *Kharkivs'kyi natsional'nyy*

pedahohichnyy universytet imeni H. S. Skovorody, 253 [in Ukrainian].

Masol, L. M. (2020). Intehratyvni tekhnolohiyi formuvannya predmetnykh kompetentnostey uchniv pochatkovykh klasiv u protsesi navchannya intehrovanoho kursu «Mystetstvo» [Integrative technologies for the formation of subject competencies of primary school students in the process of teaching the integrated course «Art»]. *Mystetstvo ta osvita*, №2 (96). <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-2-2-9> [in Ukrainian]

Nova Ukrainska Shkola: kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly [New Ukrainian School: conceptual foundations of secondary school reform]. (2016). Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

Orlov, V. (2003). Profesiynne stanovlennya vchyteliv mystets'kykh dystsyplin. [Professional development of art teachers discipline]. *Naukova dumka*. 262 [in Ukrainian].

Osvitnya prohrama «Muzychne mystetstvo v zakladakh osvity» Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H.S.Skovorody (2022) [Educational program «Musical art in educational institutions» of Kharkiv H.S. Skovoroda National Pedagogical University] [in Ukrainian]

Otych, O. (2008). Pedahohika mystetstva. Sutnist' ta mistse v systemi nauk pro osvitu. [Art pedagogy. Essence and place in the system of educational sciences]. *Mystetstvo ta osvita*. 2 (48). 13-17. <https://lib.iitta.gov.ua/706489/1/%D0%9E%D1%82%D0%B8%D1%87%20%D0%9E..pdf> [in Ukrainian]

Pedahohichna maysternist' (2004). [Pedagogical skill]. Pidruchnyk za red. I. A. Zyazyuna. Vyscha shkola. 422 [in Ukrainian]

Padalka, H. (2008). Pedahohika mystetstva. [Art pedagogy]. *Osvita Ukrayiny*. 274. <https://studfile.net/preview/5191220/> [in Ukrainian]

Savchenko, O. (2010). Systemnyy pidkhid do modernizatsiyi zmistu zahal'noyi seredn'oyi osvity [A systematic approach to the modernization of the content of the general secondary education]. *Ridna shkola*. (1-2). 3-7. [in Ukrainian]

Smyrnova, T. (2016). Khoroznavstvo. [Chorology]. Navchal'nyy posibnyk. Kharkiv.201. [in Ukrainian]

Standarty muzychnykh navchalnykh prohran dlia zvychainykh serednikh shkil [Music Curriculum Standards for Ordinary High Schools]: Ministerstvo osvity Kytayskoi Narodnoi Respubliki. (2018). Beijing: People's Education Press. <http://www.moe.gov.cn/srcsite/A26/s8001/200303/W020200401347867575994.pdf> [in China]

Chzhou, Min' (2022). Vykhovannya estetychnoho smaku v maybutnikh muzychno-pedahohichnykh pratsivnykiv u zakladakh vyshchoyi osvity Kytayu zasobamy vokal'noyi maysternosti. [Education of aesthetic taste in future musical teaching staff in higher education institutions of China by means of vocal skills]. *Dysertatsiya. Kharkivs'kyy natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni H. S. Skovorody*. 242. [in Ukrainian]

《义务教育艺术课程标准（2022 年版）》相关内容研读 (Doslidzhennya zmistu Standartu obov'yazkovoyi navchal'noyi prohramy z mystetstva). *Wang Anguo Huayin Network*. <https://www.huain.com/article/other/2022/0810/1145.html> [in China]

趙陳靜. 近十年中國民族聲樂教學發展概況. 信陽學院學報, (2021). Chzhao Chen'tszin. Ohlyad rozvytku vykladannya kytays'koyi narodnoyi vokal'noyi muzyky protyhom ostann'oho desyatylyttya. *Zhurnal Sin'yans'koho koledzhu*. 34. [in China]

林美美. 將傳統音樂文化融入高校聲樂教學中. 佳木斯職業學院學報, (2020). (Lin Meymey. Intehratsiya tradytsiynoyi muzychnoyi kul'tury u vykladannya vokal'noyi muzyky u koledzhakh ta universytetakh. *Zhurnal profesynnoho koledzhu Tszyamusi*, 36 (09). <http://rportal.lib.ntnu.edu.tw:8080/server/api/core/bitstreams/c95f8fc5-8a9f-4f42-aa8d-d5751da7258d/content> [in China]

Надійшла до редакції / Received: 04.03.2023
Рекомендовано до друку / Accepted: 19.04.2023

DOI 10.34142/27091805.2023.4.01.02

© **Larysa Bezemchuk**

Ph.D. of Pedagogical Sciences, associate professor,

Docent of Musical Art Department, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Kharkiv, Ukraine

email: blv2007@ukr.net<https://orcid.org/0000-0002-9745-6594>© **Wu Yue**

PhD student at the Department of Educology and Innovative Pedagogy, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,

Kharkiv, Ukraine

email: wuyue0126@163.com<https://orcid.org/0000-0002-6398-8568>**PREPARATION OF THE FUTURE OF MUSIC AND PEDAGOGICAL EMPLOYEES IN UKRAINE AND CHINA BEFORE PRESENTATION OF THE UPDATED CONTENT OF SECONDARY SCHOOL EDUCATION ON THE PRINCIPLES OF INTEGRATION**

The article theoretically substantiates and practically confirms the peculiarities of the training of future music and pedagogical workers in the modern conditions of standardization of the content of school art education in Ukraine and the People's Republic of China

Methods & methodology. Peculiarities of implementing the updated content of art education in practical work with students based on the principles of integration were studied. The concept of «content of education», «updating the content of education», «updating the content of secondary school art education» in the context of integrated education is analyzed.

The scientific novelty. Pedagogical conditions for the training of music majors of Ukraine and the People's Republic of China by means of integrated education have been clarified. The concept of the structure of the content of the educational subject «Art» has been expanded in accordance with the new requirements of the standardization of the art industry. The practical aspect of implementing the updated content of art education in lessons with schoolchildren is given

Results. Pedagogical conditions for the training of future music-pedagogical workers to solve modern problems of teaching the updated content of school art education are theoretically and practically substantiated. Among the main ones, attention is focused on creating a positive atmosphere in the process of practical work with schoolchildren; achievement of the dialogic component during the interaction between the teacher and the student in art lessons; giving priority to practical activities based on the principles of integrated education in the process of implementing the updated content of school art education. The research directions of the music-pedagogical opinion of Ukrainian and Chinese scientists regarding the principle of integrated education in the field of art education of the People's Republic of China and Ukraine were analyzed. The components of the training of future music-pedagogical workers are disclosed: motivational and cognitive; constructive-figurative; evaluative and practical, which effectively affect practical work with students in the conditions of integrated content of art school education. Practical examples of working with students in the conditions of the updated content of art school education based on the principles of integration are given.

Keywords: music teacher, updating the content of art education, integrated education, higher music education of the People's Republic of China, training a future music teacher in Ukraine.

УДК 378.14: 7.071.2

DOI 10.34142/27091805.2023.4.01.03

© **Костенко Людмила Василівна**

Заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри вокально-хорової майстерності Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Ніжин, Україна

email: lusy07@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9846-2259>

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ
НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ЗВО
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВО-
ВИХ ДИСЦИПЛІН
(ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)**

У статті акцентовано увагу на проблемі формування самостійності студентів у процесі диригентсько-хорової підготовки, подано теоретичне узагальнення досвіду організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів мистецьких факультетів ЗВО. Наукова новизна статті полягає в узагальненні та досвіді організації самостійної навчально - пізнавальної діяльності студентів мистецьких факультетів. Пропонується впровадження системи інноваційних технологій навчання з метою забезпечення високого професійно-кваліфікаційного рівня випускників, відповідно до вимог сучасних стандартів вищої освіти.

Розглянуто етапи вивчення диригентсько-хорових дисциплін в умовах впровадження КМС: діагностичного (визначення рівня музично-теоретичної та практичної підготовки студента-початківця); організаційного (розробка форм та методів самостійної диригентсько-хорової підготовки); управлінського (створення зовнішніх і внутрішніх умов, що регулюють процес індивідуалізації самостійної роботи студентів). Пропонований підхід організації навчально-пізнавальної діяльності студентів розглянуто в контексті розвитку творчої самостійності вчителів-хормейстерів.

Ключові слова: самостійна робота, стратегія навчання, зміст хорово-диригентської підготовки, структурування змісту навчального матеріалу, інноваційні методи навчання.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Аналіз процесів реформування вищої школи, а також вивчення світових напрямів розвитку університетської освіти, абсолютно виразно виявляють сучасні тенденції безперервної освіти, коли від студентів вимагається постійне вдосконалення власних знань; принципова зміна організації освітнього процесу на скорочення аудиторного навантаження, заміна пасивного слухання лекцій зростанням долі самостійної роботи студентів, переміщення центру тяжіння у навчанні з викладання на учіння як самостійну діяльність студентів (Жданова & Колоджний, 2009).

У психолого-педагогічній літературі, присвяченій питанням дидактики вищої школи, наголошується, що ефективність навчання багато

в чому обумовлюється ступенем сформованості творчої самостійності студентів та активністю їх пізнавальної діяльності. Не дивлячись на певні досягнення в цій області, проблема самостійності студентів-музикантів поки що вивчена недостатньо, що зосереджує увагу на необхідності наукового підходу до проблеми організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів мистецьких факультетів, завдяки якій повинні максимально формуватися їх професійні компетенції.

Таким чином треба зазначити, що підготовка сучасного фахівця потребує наукового підходу до проблеми самостійності та пошуків новітніх технологій організації управління самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, що сприятиме формуванню професійних компетенцій майбутнього вчителя музики, керівника

хорового колективу.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. На актуальність піднятої проблеми вказує значна кількість праць як науковців, так і викладачів-практиків щодо методологічних основ організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ (Конюхова, 2010), змісту та сутності самостійної роботи (Малихін, 2013), процесу формування професійних компетенцій в умовах самостійної роботи студента (Соболевська, 2011), організації самостійної роботи студентів із використанням Internet-ресурсів (Умрик, 2007) технології особистісно зорієнтованого навчання (Жданова-Неділько, 2015) та організації контролю самостійної роботи студентів (Махия, 2012).

Технологічні аспекти організації самостійної роботи студентів знайшли відображення у навчальних посібниках для студентів вищих навчальних закладів, що вийшли за останні роки (Швед, 2013), (Малихін, 2009).

Поряд з цим слід наголосити, що проблема організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін в сучасних умовах скорочення аудиторних занять та збільшення годин на самостійну роботу, вивчена недостатньо.

Формулювання цілей та завдань статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування та висвітлення досвіду використання технологічних аспектів організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів мистецьких факультетів ЗВО у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Навчальний процес розглядається в науковій літературі як системний об'єкт, а точніше, досить складне структурне об'єднання різних підсистем. До числа останніх входять: навчальний матеріал, навчальні посібники та методичні матеріали, об'єкт учіння – студент, і викладач – центр, що керує всією системою. Системний підхід до організації навчального процесу, дає нам змогу виявити ту послідовність, в якій слід проводити розгляд всіх чинників, що впливають на навчальну діяльність студентів, у тому числі і їх самостійну роботу.

У сучасній дидактиці самостійна робота студентів розглядається, з одного боку, як вид навчальної праці, що здійснюється безпосередньо без втручання, але під керівництвом викладача, а з іншої – як засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності, та оволодіння ними методами організації такої діяльності (Михайлен-

ко, 2015).

Навчальна програма дисципліни «Хорове диригування» побудована таким чином, що обсяг курсу розподілений на 24 змістовних модуля (ЗМ) обсягом в 288 годин, при цьому на самостійну роботу передбачено 153 години. Основний лекційний курс «Хорознавство і хорове аранжування» відповідно має шість ЗМ, 36 годин, з них – 18 годин на самостійну роботу. Ширші можливості закладені для реалізації самостійної роботи студентів в навчальній програмі дисципліни «Хоровий клас і практикум роботи з хором» – 27 ЗМ, і при загальній кількості годин – 1152 для самостійної роботи відводиться 664 години.

Зрозуміло, що така пропорційність аудиторних та позааудиторних годин в навчальних планах потребує копіткої праці викладачів щодо розробки та впровадження низки новітніх методів, прийомів та форм організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення предметів диригентсько-хорового циклу.

Для вирішення даної проблеми, на кафедрі вокально-хорової майстерності НДУ імені Миколи Гоголя, насамперед, зробили аналіз якості і кількості тих, хто навчається і дійшли висновку, що на одному курсі, як правило, студенти з різною довузівською підготовкою, практичним вокальним та хоровим досвідом (ДМШ, школа мистецтв, центр естетичного виховання, педагогічне училище, училище культури, музичне училище тощо). Безперечно, що визначення рівня довузівської підготовки студентів з першого року їх навчання є важливим фактором у використанні особистісного підходу до організації самостійної навчальної діяльності студентів.

Першочерговою уваги, на наш погляд, потребувало уточнення структури змісту диригентсько-хорової підготовки відповідно до рівня вищої освіти «Бакалавр», «Спеціаліст» та формулювання кінцевої мети навчання предметів диригентсько-хорового циклу, у зв'язку зі зміною годин та появою нової спеціалізації «Вокально-хорова робота в закладах освіти».

Структуру змісту диригентсько-хорової підготовки ми визначили за 4 рівнями (елементарний, репродуктивний, продуктивний, творчий або професійний), що мають конкретний музично-виконавський та педагогічний зміст диригентсько-хорової підготовки (Костенко, 1998).

Далі стало можливим уточнення цілей навчальної діяльності студентів та висунення у

якості провідної не прагматичну мету підготовки спеціаліста, а формування особистості здатної до саморозвитку та самоосвіти, що так необхідно майбутньому вчителю. Досягнення кінцевої мети навчання студентів ми здійснювали через досягнення безліч проміжних (кафедральних і між кафедральних) цілей. Своєрідний «педагогічний конвеєр», в якому кожен щабель ставав обов'язковим для формування фахівця, як би забезпечував стиковку між результатами вивчення різних тем, розділів, дисциплін, а на кожному окремому етапі навчання – рівень професійних компетенцій студентів, необхідних для успішної роботи на подальших етапах. Тому внутрішні цілі кафедри (дисципліни) включали опанування студентами знаннями-вміннями в здійсненні способів пізнавальної і професійної діяльності в рамках диригентсько-хорових дисциплін, що необхідні для самостійної навчальної та науково-дослідницької діяльності.

Під час дослідження ми використовували наступний орієнтовний перелік дієслів для формулювання загальних кафедральних навчальних цілей: «знати», «розуміти», «демонструвати», «аналізувати», «використати», «застосовувати», «оцінити», «висловлювати» тощо. Для цілей творчого типу (пошукові дії) ми використовували дієслова: «варіювати», «видозмінювати», «перегрупувати», «перебудувати», «передбачити», «поставити питання», «синтезувати», «спростити», «підвести підсумок», «позначити», тощо.

Необхідно вказати на те, що використання чіткої ієрархічної класифікації цілей у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін є важливою справою, бо:

а) відбувається концентрація зусиль на головному; викладач, що використовує таксономію, не тільки виділяє і конкретизує цілі, а й упорядковує їх, визначаючи першочергові завдання, порядок та перспективи подальшої роботи;

б) характерними рисами для спільної роботи викладача та студентів стають: ясність, прозорість та гласність; в) складаються еталони оцінки результатів навчання.

Поряд з цим, особливу увагу ми приділяємо технології конструювання завдань: підготовці та використанню в самостійній роботі студентів диференційованих навчально-пізнавальних завдань, що відповідають цілям різного рівня, відображають зміст кожної дисципліни диригентсько-хорового циклу та включають різні види і рівні навчально-пізнавальної діяльності студентів. Ме-

тодологічним орієнтиром для нас є положення, обґрунтоване в наукових дослідженнях, про цілісне вивчення об'єкту, що можливе лише в діалектичній єдності системного і діяльнісного підходів. Виходячи з цього, ми фіксуємо зміни в стилі діяльності студентів на трьох взаємопов'язаних рівнях: а) операційному, що включає прийоми, способи діяльності, алгоритми тощо; б) змістовному (різні рівні засвоєння знань); в) цілемотиваційному.

Рівні засвоєння знань, в єдності з процесуальними характеристиками діяльності студентів, ідентифікуються по методиці, в якій під рівнем засвоєння того чи іншого навчального матеріалу є певна якість діяльності, що можлива на основі даної інформації. Таким чином, виділяються наступні операційно-змістовні рівні:

- перший рівень – фактичний; характерна самостійна діяльність студента в плані сприйняття (розпізнавання, розрізнення), а фонд знань, в основному, складений з фактів («знання-знайомства», наприклад, з основ техніки диригування – теоретичне поняття про плани, позиції, силу та масу жесту, або констатація засобів музичної виразності хорового твору, що вивчається);

- другий рівень – стандартних операцій, пов'язаний з самостійною репродуктивною діяльністю студентів (буквальна репродукція твору, що вивчається в класі хорового диригування);

- третій рівень – реконструктивне самостійне відтворення хорової партитури;

- четвертий – творчий рівень диригентської підготовки, що передбачає оволодіння умінням самостійної музичної та вербальної інтерпретації хорового твору, що вивчається.

Для визначення остаточного рівня теоретичних знань з «хорознавства», «постановки голосу», «диригування», кафедра щосеместрово проводить теоретичний модуль, у зв'язку з чим були підготовлені диференційовані задачі, що сприяють виявленню у студентів готовності до самостійного вирішення художньо-технічних завдань різних рівнів засвоєння навчальної інформації:

а) самостійне відтворення навчального матеріалу, виклад засвоєних знань;

б) виконання операцій, вживання засвоєних навиків;

в) ухвалення рішень в новій, проблемній ситуації; вживання отриманих знань і умінь у хормейстерській практиці.

Працюючи над технологічними аспектами організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, спиралися, по-перше, на те-

орію розумових дій, що вимагає не лише проведення ретельного структурного аналізу навчального матеріалу, але і пропонує певну етапність в організації пізнавальних дій тих, хто навчається, роботу над кожним елементом навчальної інформації або виробленні навчальних дій. Та, по-друге, на асоціативно-рефлекторну теорію, що вимагає структурного розвитку викладу з включенням особливих завдань, які б забезпечували встановлення і зміцнення асоціативних зв'язків між новим і раніше засвоєним матеріалом, між науковими положеннями, що вивчаються і практичним досвідом студента.

Взявши за основу ці теорії, ми дійшли висновку, що для досягнення ефективності самостійної навчальної діяльності студентів необхідно переглянути, перш за все, концепції про зміст навчальних предметів диригентсько-хорового циклу. Нашою головною метою було підвищення тієї частини навчального змісту, яка дійсно необхідна і яка буде використана випускниками в їх майбутній професійній діяльності і забезпечить їм високу професійну мобільність.

Це положення ми зазначили в навчальних програмах, шляхом відбору та структурування змісту навчального матеріалу з «Хорового диригування», «Хорового класу», «Постановки голосу», «Хорознавство» та зафіксували його у відповідних навчальних посібниках: «Хорове диригування», «Постановка голосу», «Методика викладання диригування», «Хоровий клас», «Співає жіночий хор «Канцона» тощо.

Поряд з цим, ми розробили стратегію навчання, що включає способи використання різних засобів навчання (посібники з предметів диригентсько-хорового циклу; методичні розробки для самостійної роботи над вправами з основ техніки диригування, аналізу хорових партитур, підготовки до хорового практикуму; відео і аудіозаписи вокальних та хорових творів, майстер класів відомих хорових диригентів, звітних концертів та конкурсів хорової та вокальної музики); тобто, ми використовуємо два основних напрямлення дидактичної технології навчання а) візуалізацію (забезпечення наочності) навчального змісту; б) алгоритмізацію самостійної навчальної діяльності та дотримуємося діалектичного зв'язку цих напрямів і їх взаємодію.

Широке використання інноваційних методів навчання (використання web-ресурсів для підготовки комп'ютерних презентацій, використання off-line (електронна пошта) для обміну інформа-

цією, робота з електронними посібниками, можливість самотестування, «круглий стіл», ігрове виробниче проектування тощо), безперечно сприяють активізації та формуванню компонентів самостійної навчальної діяльності студентів.

Актуалізації опорних знань і вмінь студентів під час вивчення нових закономірностей, фактів, явищ у процесі вивчення «Постановки голосу» та предметів диригентсько-хорового циклу, забезпечує використання нами блоково-паралельного методу, тобто синхронізоване викладання певних розділів декількох предметів. Як наслідок, ми фіксуємо зростання якості знань студентів, що обумовлене більш глибоким пізнанням явищ, що є змістом даного предмету та вимагає пізнання їх причин або наслідків, які розглядаються в рамках іншого предмету.

Позитивні результати ми отримуємо від застосування методу «естафети» у процесі організації самостійної роботи першокурсників з предметів «хорове диригування» та «хоровий клас». Суть цього методу полягає в тому, що викладач – диригент – хормейстер «закріплює» старшокурсника за студентом першого або другого курсу для допомоги у виконанні самостійних домашніх завдань: проаналізувати хорову партитуру; вивчити партію твору з репертуару хорового класу, або відпрацювати в парі основи диригентської техніки (вправи на свободу рухів, графічність диригентських сіток, вступи на різні долі такту тощо).

Зрозуміло, що рівень самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів залежить не тільки від змісту, форм і методів навчання, а й форм контролю за цією діяльністю. Серед останніх важливе значення має самоконтроль, роль якого зростає у зв'язку зі збільшенням обсягу самостійної роботи. Тому стає очевидним, що тільки при єдності контролю і самоконтролю в оцінці рівня професійної підготовленості можуть бути реалізовані вимоги ефективного управління самостійною навчальною діяльністю студентів. Організація контролю потребує вирішення низки питань і перше питання — визначення змісту контролю. Викладачі та студенти повинні чітко знати, що ми контролюємо, перш ніж вирішувати як контролювати.

Знання про узагальнені характеристики змісту будь-якого навчального матеріалу є не лише найважливішим засобом здійснення власне виконавчих навчальних дій, що направлені на з'ясування навчального матеріалу, але і відповідних

контрольних дій. Цими знаннями визначаються ті вимоги до продукту навчання, які виходять з об'єктивного змісту знань та дій.

Усвідомлення цих вимог студентами істотно для формування у них уявлень про те, що означає засвоїти той або інший навчальний матеріал, і дозволяє їм самостійно визначати, наприклад, чи всі компоненти змісту матеріалу, що вивчається, були засвоєні, що виявилось незрозумілим, які зв'язки опущені тощо.

У зміст курсу «Хорове диригування» та «Хорознавство» були включені психолого-педагогічні знання про параметри та показники сформованості хормейстерських знань і дій, що разом з логіко-методологічними знаннями утворили систему уявлень студентів про продукт диригентсько-хорової діяльності. При умові засвоєння відповідних критеріїв, це дозволяє контролювати та редагувати хід і міру самостійного засвоєння навчального матеріалу, тими хто навчається. Крім того, нами підготовлені таблиці, в яких чітко представлений аналіз хормейстерської діяльності студента з визначенням параметрів, їх відповідність різним рівням хормейстерської підготовки та критерії оцінювання музичної та вербальної інтерпретацій.

Висновки. Наша багаторічна практика доводить, що позитивний результат від самостійної роботи студентів можливо отримати лише тоді, коли вона організується і реалізується в навчально-виховному процесі як цілісна система, що пронизує всі етапи навчання студентів та відбувається цілеспрямовано, систематично, планомірно. Основою механізму самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін в умовах впровадження КМС, може бути процес, що складається з трьох взаємопов'язаних етапів:

- діагностичного (визначення рівня музично-теоретичної та практичної підготовки студента-початківця);
- організаційного (розробка форм та методів самостійної диригентсько-хорової підготовки);
- управлінського (створення зовнішніх і внутрішніх умов, що регулюють процес індивідуалізації самостійної роботи студентів).

Втілення такого цілеспрямованого підходу до організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, є одним із засобів розвитку їх творчої самостійності при здійсненні хормейстерської діяльності, що впливає на весь процес їх професійного становлення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Fomin, V., Sokolova, A., Dzivaltivskiy, M., Vasylieva, O., Parfentjeva, I., & Martynenko, I. (2022). Peculiarities of Training Future Teachers of Music Art in Higher Educational Institutions in Terms of Distance Learning. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 219-229. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/638>

Kominarets, T., Fomin, V., Bieloliptseva, O., Tkachenko, M., Malykhin, A., & Pryshliak, O. (2022). Strategic Tasks of Contemporary Education: Formal, Nonformal, Informal. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 394-407. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/647>

Sokolova, A., Fomin, V., Tkachenko, M., Vasylieva, O., Parfentjeva, I., & Martynenko, I. (2022). Professionally Oriented Tasks in the System of Professional Training of Musical Art Teachers. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(2), 257-267. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.2/579>

Жданова-Неділько, О. (2015). Квазіпрофесійна орієнтованість самостійної роботи студентів вищого педагогічного навчального закладу. *Рідна школа*, 46-49.

Жданова, О., Колодяжний, П. (2009). Організація самостійної роботи у вишах як необхідна складова сучасного навчального процесу. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Г. Шевченка*, Ч.2, № 23, 100-112. http://luguniv.edu.ua/?page_id=72

Конюхова, Н. (2014). Особливості організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. *Теорія та методика управління освітою*, № 4. http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_ osvit/v_4/12.pdf

Костенко, Л. (1998). Педагогічні умови організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вчителів музики : автореф. дис. ... канд. : 13.00.01. Київ.

Малихін, О. (2013). Методологічні основи визначення дидактичних умов у дослідженнях з теорії навчання (у вищій школі). *Наукові праці* [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»], Т. 215, № 203, 11–14. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2013_215_203_4.

Малихін, О. (2009). Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект : *монографія*. Кривий Ріг : Вид. дім, 307 с.

Махия, Т. (2012). Особливості організації самостійної роботи студентів заочної форми навчання в сучасних умовах. *Проблеми освіти*: Наук. зб., Т. 1, № 70, 198–202. <https://imzo.gov.ua/diyalnist/naukova-robota/naukovi-vydannya/zbirnyk-naukovyh-prats-problemy-osvity/>

Михайленко, О. (2015). Особливості організації самостійної роботи студентів у ВНЗ. *Молодь і ринок*, 10 (129), 664–669. <http://mir.dspu.edu.ua/issue/archive/2>.

Про вищу освіту, Закон України № 1556-VII (2014) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Умрик, М. (2007). Досвід організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова*. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання, 5 (12), 192–195.

Соболевська, О. (2011). Соціологічний вибір осмислення самостійної роботи студентів. *Психологія і суспільство*, 4, 88–94. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23984/1/Соболевська%200..pdf>

Швед, М. (2013). *Самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник*: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. Ів. Франка, 205 с. <http://er.ucu.edu.ua/handle/1/1690>.

REFERENCES

Fomin, V., Sokolova, A., Dzivaltivskiy, M., Vasylieva, O., Parfentieva, I., & Martynenko, I. (2022). Peculiarities of Training Future Teachers of Music Art in Higher Educational Institutions in Terms of Distance Learning. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 219-229. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/638> [in English]

Kominarets, T., Fomin, V., Bieloliptseva, O., Tkachenko, M., Malykhin, A., & Pryshliak, O. (2022). Strategic Tasks of Contemporary Education: Formal, Nonformal, Informal. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 394-407. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/647> [in English]

Sokolova, A., Fomin, V., Tkachenko, M., Vasylieva, O., Parfentieva, I., & Martynenko, I. (2022). Professionally Oriented Tasks in the System of Professional Training of Musical Art Teachers. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(2), 257-267. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.2/579> [in English]

Zhdanova-Nedil'ko, O. (2015). Kvaziprofesiynna oriyentovanist' samostiynoyi roboty studentiv vyshchoho pedahohichnoho navchal'noho zakladu [Quasi-professional orientation of independent work of students of a higher pedagogical educational institution]. *Ridna shkola*, 46–49 [in Ukrainian]

Zhdanova, O., Kolodyazhnyy, P. (2009). Orhanizatsiya samostiynoyi roboty u vyshakh yak neobkhdna skladova suchasnoho navchal'noho protsesu [Organization of independent work in universities as a necessary component of the modern educational process]. *Visnyk Luhans'koho natsional'noho universytetu im. T. H. Shevchenka*, CH.2, № 23, 100–112. http://luguniv.edu.ua/?page_id=72 [in Ukrainian]

Konyukhova, N. (2014). Osoblyvosti orhanizatsiyi samostiynoyi navchal'no-piznaval'noyi diyal'nosti studentiv [Features of the organization of independent educational and cognitive activities of students]. *Teoriya ta metodyka upravlinnya osvityu*, № 4. http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_4/12.pdf [in Ukrainian]

Kostenko, L. (1998). Pedagogichni umovy orhanizatsiyi navchal'no-piznaval'noyi diyal'nosti maybutnikh vchyteliv muzyky [Pedagogical conditions for the organization of educational and cognitive activities of future music teachers]: avtoref. dys. ... kand. : 13.00.01. Kyiv [in Ukrainian]

Malykhin, O. (2013). Metodolohichni osnovy vyznachennya dydaktychnykh umov u doslidzhenniyakh z teoriiy navchannya (u vyshchiiy shkoli) [Methodological foundations of the definition of didactic conditions in studies on the theory of learning (in higher education)]. *Naukovi pratsi* [Chornomors'koho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyyevo-Mohylyans'ka akademiya»], T. 215, № 203, 11–14 http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2013_215_203_4 [in Ukrainian]

Malykhin, O. (2009). Orhanizatsiya samostiynoyi navchal'noyi diyal'nosti studentiv vyshchyykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv: teoretyko-metodolohichnyy aspekt [Organization of independent educational activities of students of higher pedagogical educational institutions: theoretical and methodological aspect].: *monohrafiya*. Kryvyi Rih : Vyd. dim, 307 s [in Ukrainian]

Makhynya, T. (2012). Osoblyvosti orhanizatsiyi samostiynoyi roboty studentiv zaochnoyi formy navchannya v suchasnykh umovakh [Peculiarities of the organization of independent work of correspondence students in modern conditions]. *Problemy osvity*: Nauk. zb., T. 1, № 70, 198–202 <https://imzo.gov.ua/diyalnist/naukova-robota/naukovi-vydannya/zbirnyk-naukovykh-prats-problemy-osvity/> [in Ukrainian]

Mykhaylenko, O. (2015). Osoblyvosti orhanizatsiyi samostiynoyi roboty studentiv u VNZ [Peculiarities of the organization of independent work of students at universities]. *Molod' i rynok*, 10 (129), 664–669. <http://mir.dspu.edu.ua/issue/archive/2> [in Ukrainian]

Pro vyshchu osvitu, Zakon Ukrayiny № 1556-VII (2014) (Ukrayina) [On higher education, Law of Ukraine No. 1556-VII (2014) (Ukraine)]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian]

Umryk, M. (2007). Dosvid orhanizatsiyi samostiynoyi roboty studentiv v umovakh dystantsiynoho navchannya [Experience of organizing students' independent work in distance learning conditions]. *Naukovyy chasopys NPU imeni MP Drahomanova*. Seriya 2. Komp'yuterno-oriyentovani systemy navchannya, 5 (12), 192–195 [in Ukrainian]

Sobolevs'ka, O. (2011). Sotsiolohichnyy vybor osmyslennya samostiynoyi roboty studentiv [Sociological choice of understanding students' independent work]. *Psykhohiya i suspil'stvo*, 4, 88–94 <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23984/1/Соболевська%20О..pdf>. [in Ukrainian]

Shved, M. (2013). *Samostiyna robota studentiv: navchal'no-metodychnyy posibnyk: navch. Posib* [Independent work of students: teaching and methodical guide: teaching]. L'viv: LNU im. Iv. Franka, 205 s. <http://er.ucu.edu.ua/handle/1/1690>. [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 05.03.2023
Рекомендовано до друку / Accepted: 19.04.2023

DOI 10.34142/27091805.2023.4.01.03

© **Lyudmila Kostenko**

Honored Artist of Ukraine, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Vocal and Choral Mastery, Nizhyn Mykola Gogol State University Nizhyn, Ukraine

email: lusy07@ukr.net<https://orcid.org/0000-0002-9846-2259>**ORGANIZATION OF INDEPENDENT EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITIES OF STUDENTS OF ART FACULTIES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF STUDYING CONDUCTING AND CHORAL DISCIPLINES****(TECHNOLOGICAL ASPECT)**

The purpose of the article is theoretical justification and clarification and experience of using technological aspects of the organization of independent educational and cognitive activities of students in the process of studying conducting and choral disciplines

Methods and methodology . The research is based on the leading positions of scientists regarding the organization of independent educational and cognitive activities students of art faculties of ZVO, taking into account the technological aspect.

The scientific novelty of the article lies in the generalization and experience of organizing independent educational and cognitive activities of students of art faculties . Offered implement systems of innovative learning technologies in order to ensure a high professional qualification level of graduates, in accordance with the requirements of modern standards of higher education.

Results. The stages of studying conducting and choral disciplines in the conditions of the implementation of KMS are considered: diagnostic (determining the level of musical-theoretical and practical training of a beginner student); organizational (development of forms and methods of independent conducting and choral training); management (creation of external and internal conditions that regulate the process of individualization of students' independent work). The proposed approach to the organization of educational and cognitive activities of students is considered in the context of the development of creative independence of choirmaster teachers .

Keywords: independent work, learning strategy, content of conducting and choral training, structuring the content of educational material, innovative teaching methods

УДК 78.088:337.147

DOI 10.34142/27091805.2023.4.01.04

© **Васильєва Оксана Вікторівна**

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри музичного мистецтва ХНПУ
імені Г.С.Сковороди
Харків, Україна

email: oksana.vasylyeva@hnpu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-8918-4357>

© **Мартиненко Іван Іванович**

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри музичного мистецтва ХНПУ
імені Г.С.Сковороди
Харків, Україна

email: i.martynenko@hnpu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-4465-0833>

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА В РАКУРСІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Мета статті полягає у висвітленні внеску М.Д. Леонтовича у становлення та розвиток національної системи музичної освіти на Україні. У дослідженні застосовано традиційні історико-педагогічні методи: аналітичний, зіставно-порівняльний, ретроспективний, логіко-системний, хронологічно-структурний, порівняльний аналіз науково-педагогічної літератури, архівних документів, навчальних матеріалів, праць і доробків педагога М. Леонтовича. Методологічну основу дослідження складають системно-діяльнісний, історико-педагогічний, системний, феноменологічний, герменевтичний, історіографічний та культурологічний, підходи та філософський, термінологічний, когнітивний принципи. Наукова новизна статті полягає в узагальненні музично-педагогічної спадщини М. Леонтовича, конкретизації його педагогічних принципів і методів музичного виховання молоді, а також окреслення можливостей впровадження прогресивного досвіду композитора у сучасну практику нової української школи.

Результати. Розкрито теоретичні й практичні аспекти музично-педагогічної спадщини М. Леонтовича. Доведено, що його педагогічна діяльність нерозривно пов'язана з композиторською творчістю та вокально-хоровим виконавством. Виявлено розуміння М. Леонтовичем значення народної пісні в процесі музичного виховання учнівської молоді як невичерпного джерела мудрості та духовних ідеалів українського народу. Встановлено, що методичні доробки композитора ґрунтуються на фольклорному матеріалі, який забезпечує доступність залучення дитини у світ музики. Визначено і схарактеризовано основні педагогічні ідеї М. Леонтовича: послідовність навчання від елементарного до складного; активізація учнів в процесі розучування пісень; засвоєння теоретичного матеріалу за допомогою практичних завдань; виховання виконавської самостійності та розвиток ритмічного відчуття як основи формування музичних здібностей; інтеграція музики з іншими видами мистецтва, іншими предметами.

Ключові слова: композитор, педагог, творчість, музична освіта, народна пісня, хоровий спів, хоро-вий спів.

Постановка проблеми та її зв'язок з важли- вими науковими та практичними завданнями.

Сучасна українська педагогічна наука ха-рактеризується необхідністю інтеграції у світовий освітній простір через представлення науковій спільноті найкращих зразків вітчизняної педаго-гічної школи (В.Г.Кузь та ін., 1993, с. 25).

Поява цілої низки історико-педагогічних до-сліджень, присвячених становленню і розвитку

національної системи освіти, обумовлена необ-хідністю переосмислення і впровадження у су-часну практику позитивного досвіду минулого. Безперечно, що звернення до музично-педагогіч-ної спадщини видатного українського музиканта, композитора і педагога Миколи Леонтовича роз-криває горизонти впровадження його методичної спадщини в освітній процес сучасної української школи.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Творчість та педагогічні надбання Миколи Леонтовича, займають помітне місце в наукових та науково - публіцистичних працях українських науковців, педагогів, митців ХХ ст. Певний інтерес становлять статті та наукові дослідження: Л. Архімовича(1992), М. Гордійчука(1974), Л. Іванової(1982). Наукові статті провідних композиторів і музикознавців - М. Гордійчука(1974), В. Дяченка (1985), Сенета Т.(2017) та ін. присвячено вивченню музичної мови М. Леонтовича, особливостям гармонії, поліфонії, форми творів композитора, жанровим особливостям його хорових обробок, опері «На русалчин Великдень». Вчені О. Коваль (2017,,), О. Урчик (2018), присвятили свої наукові пошуки висвітленню педагогічної та виконавської діяльності М. Леонтовича, його поглядам на викладання музичної грамоти та хорового сольфеджіо. Роботи дослідниці Л. Пшемінської (2018) присвячені хоровій творчості композитора в системі сучасної музичної освіти. Монографія А. Завальнюка (2007) висвітлює життєвий, творчий та педагогічний шлях М. Леонтовича. Дослідник В. Черкасов(2014) вивчав методичні погляди М. Леонтовича, ґрунтовно досліджував підручники педагога. Окремі питання, пов'язані зі становленням та розвитком музичної освіти на Україні, досліджуються у роботах Н. Дніпровської (2021), О. Михайличенка (2007), А. Соколової (2011) та ін. Таким чином, аналіз наукових праць свідчить, що на сьогодні багато вчених досліджували творчий, виконавський та педагогічний доробок М. Леонтовича, але, цілісні дослідження спадщини видатного українського митця, на жаль, відсутні.

Формулювання цілей та завдань статті. Мета статті полягає у висвітленні внеску М.Д. Леонтовича у становлення та розвиток національної системи музичної освіти на Україні.

Виклад основного матеріалу. Розвитку української культури і освіти сягає своїм корінням до історико-педагогічних скарбів нашої країни, які стали основою музично-естетичного виховання і слугувало формуванню художньо-естетичної культури наступних поколінь українців.

Провідні українські композитори різних часів прикладали чимало зусиль щодо організації вітчизняної музичної освіти, вважали необхідним брати участь у просвітницькій діяльності. Цілісна система національного музичного виховання на початку ХХ століття ще не була сформована, але, в значній кількості наукових праць, численних статтях в газетах і журналах, в окремих підруч-

никах було висунуто ряд важливих ідей що стосувалися удосконалення змісту, форм і методів музичного виховання, які пізніше знайшли свій розвиток у діяльності відомих українських композиторів першої половини ХХ століття (Михайличенко О. В, 2007, с. 312).

Кінець ХІХ сторіччя ознаменувався появою у шкільному репертуарі дитячих пісень і хорів українських авторів. Найбільш плідно в жанрі дитячої пісенно-хорової творчості працювали такі вітчизняні композитори, як М. Лисенко, М. Леонтович, К. Стеценко, О. Кошиць, Я. Степовий, В. Верховинець, Ф. Колесса, В. Ступницький. Саме вони в процесі своєї композиторської та диригентсько-хорової діяльності заклали основи теорії і практики дитячої вокально-хорової роботи, сформуvalи основні принципи і засади музичної педагогіки та освіти, що безсумнівно позначилося на методику проведення уроків співу в школах, їх зміст і форму.

Освіта в Україні завжди сприймалася як важлива складова загальнолюдських цінностей і відгравала значну роль у розвитку суспільства. Аналіз педагогічної спадщини України дозволяє говорити про те, що прогресивні митці, педагоги завжди вважали школу могутнім важелем перетворення громадського життя. Вони вбачали реформування шкільної освіти у гуманізації навчальних закладів, де все має бути спрямовано на особистість учня, всебічного розвитку його індивідуальності.

Прогресивні українські педагоги підкреслювали вагомe значення навчання і виховання не тільки для формування молоді, а і для прогресу усього суспільства в цілому через розповсюдження серед усіх верств населення. Отже, провідні просвітники боролися за українську національну школу, яка б мала демократичний характер й гуманістичне спрямування.

Вагомий внесок у становлення вітчизняної музичної освіти належить І. Алчевський, В. Барвинський, А. Вахнянин, М. Вербицький, М. Вериківський, В. Верховинець, С. Воробкевич, Г. Дяченко, П. Козицький, М. Колесса, Ф. Колесса, М. Копко, О. Кошиць, С. Крушельницька, І. Купріян, І. Лаврівський, М. Лисенко, М. Леонтович, С. Людкевич, В. Матюк, М. Менцинський, Н. Нижанківський, Б. Підгорецький, Л. Ревуцький, Д. Січинський, Я. Степовий, Ф. Якименко та інші. В їх доробках було визначено мету і завдання музичної роботи, закладено принципи створення дитячого вокально-хорового репертуару на засадах народно-пісен-

ної творчості, налагоджено видавництво теоретичних і методичних підручників, репертуарних збірок і співаників для школи.

Необхідно зауважити, що процес музичного виховання в Україні має глибинні віковічні традиції, в яких знайшли відображені сутність і особливості психології нашого народу, його світогляд, самобутність. Саме ці ознаки яскраво відобразилися у музично-педагогічній діяльності Миколи Дмитровича Леонтовича. Педагогічна робота митця розпочалася напочатку XX століття. В цей історичний період українська педагогіка здійснила перехід від бурсацько-релігійного до народницько-українського виховання і навчання.

Єдність композиторської та диригентсько-хорової діяльності була визначальною рисою творчості М. Леонтовича, як і багатьом видатним українським композиторам - М. Лисенку, К. Стеценку, Я. Степовому, що мало безпосередній вплив на його педагогічну працю.

Вчителюванню Микола Дмитрович віддав понад двадцять років свого життя. Він працював у навчальних закладах Тиврова, Вінниці, Гришиного, Тульчина та Києва і ґрунтовно знав стан шкільного навчання співам та рівнем учнівських хорів. Багаторічна педагогічна праця в учительській семінарії, гімназіях і школах дозволила створити власну методику і передавати власний досвід у Музично-педагогічному інституті імені М. Лисенка, на диригентських і театральних курсах та курсах працівників дошкільного виховання.

Микола Леонтович є унікальним і самобутнім явищем як в історії української хорової культури, так і у світовій. Як справжній композитор - новатор, митець - демократ, художник - реаліст, М. Леонтович збагатив українську музику новими методами перетворення музичного фольклору. Переважна більшість його творів заснована на поетичній образності. Методичним матеріалом для його творчості стала українська народна пісня.

«Досліди у народній музиці, - говорив Леонтович, - викликають до життя нові форми гармонії та контрапункту, що органічно зв'язані з народною піснею, бо пісня як художній удосконалений твір, дає не тільки одну мелодію, але таїть у собі музичні влас-тливості. Вміти записати її та відчувати все, що вона може дати для музики у широкому розумінні слова - це необхідна чергова справа...» (Архімович Л., Гордійчук М., 1992, с. 73). Ці слова стали творчим кредо композитора, принципом його педагогічної діяльності.

Сучасні українська хорова музична культу-

ра по праву пишається своїм самородком Миколою Леонтовичем. Творчий доробок Леонтовича порівняно невеликий: майже 200 обробок народних пісень, близько 200 творів духовного змісту, чотири оригінальних твори та незакінчена опера за мотивами казки Б. Грінченка «На русальчин Великдень».

Найбільш плідно М. Леонтович працював у жанрі обробки народної пісні і хорової мініатюри, які і зараз є неперевершеними й складають репертуарний список всіх українських хорових колективів України та української діаспори світу. Великим талантом композитора позначені такі перлини народного мелосу як «Щедрик», «Козака несуть», «Дударик», «Ой з-за гори кам'яної», «Женчикок-бренчикок», «Гаю, гаю, зелен розмаю» та багато інших. Композитор створював вельми оригінальні самобутні хорові композиції на онові фольклорного матеріалу, які завдяки всебічному художньому переосмисленню, набули неповторного звучання.

Один з перших серед майстрів української музики, М.Д. Леонтович по-новому інтерпретував фольклор, використовуючи при цьому музичні надбання європейської музично-хорової культури. Тим часом композиторський почерк М. Леонтовича значно вирізняється з-поміж інших такими рисами, як гранична гнучкість та природня рухливість голосів, увага до незначних деталей та їх ювелірне відшліфування.

Творчості М. Леонтовича притаманна варіантність, запозичена з кобзарської традиції імпровізації, де кожна пісенна строфа тексту виконувалася по іншому. Композитор у своїх творах активно вживав фактурну мінливість властиву народним рапсодам, збагачуючи можливості гармонії та контрапункту.

Маючи глибоку й різнобічну музичну освіту, М. Леонтович послідовно втілював в своїх обробках ідеї гармонізації й поліфонічності, всебічно впроваджував передові надбання світової хорової техніки.

Хорові мініатюри автора вирізняються різноманітною тематикою. Це церковні та обрядові, жартівливі та ігрові, танцювальні та колискові, історичні та чумацькі пісні.

Центральне місце у творчості М. Леонтовича посідають хори на побутові теми. Це, зокрема, «Мала мати одну дочку», «Ой з-за гори кам'яної» «Ой у лісі при дорозі», «Ой темная та невидная ніченька». Для них характерно вельми динамічний розвиток сюжетної лінії завдяки драматизації об-

разів та подій пісні.

Зразком високого драматичного піднесення може служити обробка народної пісні «Пряля», в якій М. Леонтович сягнув рівень трагічної балади.

Пісні-реквієми («Із-за гори сніжок летить», «Козака несуть», «Смерть») М. Леонтовича талановито переосмислюють мелодику народного плачу. Композитор використовує специфічні звучання окремих голосів та хорових груп, застосовує різноманітні колористичні ефекти, таких як спів закритим ротом.

Вершиною композиторською творчості М. Леонтовича вважаються пісні «Щедрик» та «Дударик», в яких митець досяг максимальної переконливості у зображенні народних образів. Особливо популярним був і залишається «Щедрик». В цьому творі композитор органічно поєднує прийоми народного багатоголосся та досягнення класичної поліфонії, де кожному голосу хорової партитури властива абсолютно незалежна виражальна роль. Такий метод дозволяє М. Леонтовичу передати найтонші нюанси зміни характеру пісні, довершено створювати кожен художній образ.

У своїй практичній діяльності Микола Дмитрович займався викладанням хорового співу, хорового диригування та контрапункту. На своїх заняттях він знайомив хористів не лише зі світовими перлинами, але й зі своїми піснями («Дударик», «Ой там, за горою»), де виявляв чудове вміння в цілому охопити хорову композицію та переконливо передати враження від неї.

М.Д. Леонтович, як викладач музично-теоретичних предметів, зокрема контрапункту, сповідував методологічні положення теорії ладового ритму. свого викладача Б. Яворського, яка була досить поширеною у мистецьких колах того часу. На курсах дошкільного виховання він виявив себе досвідченим практиком-методистом. Дотримуючись стрункої послідовності, він використовував свою власну методику вокальної роботи з дітьми, з поступовим ускладненням пісенного репертуару. Особливу увагу М. Леонтович приділяв складовим частинам самої пісні - мотиву, фразі, реченню, періоду (Коваль О.В., 2017).

Великого значення М. Леонтович надавав досягання чистоти інтонування при співі, дикції, співацькому диханню, застерігав вчителів від співу сильним та форсованим звуком. У роботі із дитячим колективом увага педагога була прикута до розвитку музичної пам'яті, мислення, музичних здібностей та естетичних почуттів.

Одним із важливих завдань в справі музич-

ного виховання дітей М. Леонтович вважав розвиток пам'яті, відчуття ритму, естетичних почуттів, інтелектуальних сил, почуття спільної солідарності, виявлення громадських інстинктів. Як педагог, він особливу увагу приділяв формуванню музичних здібностей та волевих якостей дитини, організованості та дисципліни, які, на його погляд, найбільш вдало розвиваються в процесі хорової діяльності. Саме тому, на його думку, вчитель має повсякденно піклуватися про розвиток музичних здібностей дітей, використовуючи для цього різні методи навчання. Ці засади і сьогодні залишаються актуальними у сучасній вітчизняній педагогіці, адже тільки вчитель-творець може виховати творчого учня, творчу особистість.

Поради педагога щодо вокального виховання учнів, як вказує дослідник Л. Іванова, наголошують увагу на тому, що першокласники повинні спочатку почути хорове звучання, прислухатися до співу і намагатися приєднатися до нього. Лише після 2-3 занять учні молодших класів співають на слух.

Великий викладацький та композиторський досвід ліг в основу одного з найцікавіших підручників початку ХХ століття - «Нотна грамота» (1919). По суті це один з перших підручників, для середньої школи. До складу підручника увійшли вокальні вправи для тренування навичок співу з листа, розділ з елементарної теорії музики та пісень для хорового виконання. Дидактичний матеріал підручника «Нотна грамота» розміщено у суворій методичній послідовності - від простого до складного. В ньому визначенні самостійні завдання учням, що включають і їхню власну творчість (добір мелодій). Досить ґрунтовно представлено послідовність вивчення інтервалів та мажорної і мінорної гам (Леонтович, М. Д., 1989).

Пісенний репертуар підручника охоплює практично всі жанри української народної пісні. Зокрема, в ньому представлені побутові та історичні пісні, веснянки, пісні-хороводи, дитячі пісні-ігри. Серед запропонованих автором нотних зразків зустрічаються російські та білоруські народні мелодії. На жаль, через реорганізацію Дніпросоюзу і закриття музично-видавничого відділу (1920 р.) посібнику, рукопис якого готував до друку К. Стеценко, не судилося вийти у світ. Але, не заважаючи на те, що підручник створено ще на початку минулого століття, а в методика викладання музичного мистецтва збагатилася новітніми розробками, він і сьогодні є актуальним і придатним матеріалом для вчителів музики за-

гальноосвітніх шкіл.

Підручник М. Леонтовича «Нотна грамота» (1919) знайомить нас із думкою педагога про значення ритму у створенні музичного образу і доцільності його розвитку. Леонтович був першим, хто запропонував порівнювати музичні твори та окремі музичні частини із кольорами. Він пропонував сім кольорів (білий, світло-жовтий, світло-червоний, блакитний, темно-жовтий, темно-червоний, синій) і наголошував на тому, що навколишня природа і мистецтво є єдиним цілісним явищем Всесвіту.

М. Леонтович піклувався про залучення дітей до хорового та оркестрового колективів і považав систему музично-пластичного виховання Е. Жак-Далькроза, пропагував її.

Свідоме ставлення дітей до музичного сприйняття, пробудження і розвиток їх творчих здібностей стали основоположними принципами його методики навчання музики у школі. Для втілення цих завдань вчитель повинен не лише володіти різними прийомами подачі матеріалу, але й розуміти психологію учнів. Такий інтегративний підхід виразно проявляється в аналітично-синтетичному методі викладання, якому властивий перехід від загального цілого явища до аналізу його окремих компонентів з різних точок зору.

Для учнів необхідно створювати ігрові ситуації, моделювати сценарії, розподіляти ролі, організовувати їх виконання. Гра виступає тут не просто моделлю життя чи певної ситуації. В наслідок чого проявляються приховані щоденні суперечності, розкриваються особистісні риси і якості дітей.

Для активізації пошукової діяльності учнівської молоді М. Леонтович використовував метод евристичного навчання, впроваджуючи його у самостійну роботу на уроці. Це надавало простір для ініціативи і власного пошуку в процесі опанування навчально-пісенного матеріалу. Використання різноманітних методичних прийомів і засобів в поєднанні практики з теорією дозволило Миколі Дмитровичу побудувати цілісну педагогічну систему, яка знайшла своє відображення в його наступній книзі «Практичний курс навчання співу в середніх школах України». (Пшемінська, Л. О, 2019)

Педагогічна робота М.Д. Леонтовича не обмежувалася лише викладанням співу у школах. Багато часу він приділяв індивідуальним заняттям з талановитими учнями. Він займався теорією музики, гармонією та контрапунктом. Його учні М. Покровський та Г. Гриневич згодом продовжили навчання у Київському музично-драматичному

інституті імені М. Лисенко.

М. Леонтович надавав особливого значення самостійному мисленню учнів, розвитку їхньої творчої фантазії, вмінню критично аналізувати свою роботу. Необхідно також підкреслити, що як педагог він немовби передбачив сучасні системи розвитку музичних здібностей, заснованих на принципі інтегративного навчання та особистісно орієнтованих технологіях. В цьому виявився вплив прогресивних ідей його вчителя Б. Яворського. Опанування під орудою педагога-новатора теорією композиції, дозволило М. Леонтовичу запровадити його методи у власній педагогічній практиці.

Великого значення педагог надавав володінню вчителем музичним інструментом (скрипка, фісгармонія, фортепіано, концертіно), вважаючи найдоцільнішим - скрипку, звук якої порівнював із звучанням дитячого голосу.

Дуже вимогливо ставився М. Леонтович до якості праці вчителя, його професійній компетентності та удосконаленню педагогічної майстерності. Педагогічні ідеї М. Леонтовича виглядають таким чином:

- у роботі з дітьми йти від меншого до більшого, від нижчого до вищого, від елементарного до важкого;
- уникати будь-якого формалізму в навчанні, механічного засвоєння матеріалу;
- активізувати учнів в процесі розумування пісень та засвоєння нотної грамоти, здійснюючи це через постановку реальних теоретичних та практичних завдань та залучення дітей до створення власних мелодій;
- привчати дітей до самостійності в співі, часто опитуючи їх поодиночі;
- обов'язкове виховання музично-ритмічного і ладового почуття, музично-слухових уявлень і пам'яті, оскільки ритмічне виховання - основа музичної грамотності, вивчення ритміки йде раніше співу по нотах;
- розвиток музичного слуху через вивчення пісень напам'ять, ритмічні вправи без нот, запис, слухові мелодійні вправи без нот, запис ритмічного диктанта, спів ритмічних зразків по нотах, запис нескладних мелодійних диктантів, спів мелодій по нотах;
- обов'язкове навчання всіх дітей нотної грамоти і письму;
- розвиток слуху висувається на перший план і проводиться раніше, ніж вивчення нотної грамоти;

- засвоєння нотного співу починається із вивчення інтервалів мажорних акордів;
- навчання нотної грамоти починається з ґрунтового ознайомлення з ритмовою стороною музики;
- спів по нотах необхідно починати із запису та вивчення ритміки пісні, а не її мелодії, що звільнить дітей від ритмічних помилок при співі;
- органічний зв'язок музичного навчання з осмисленим слухо-руховим процесом, набуття навичок метро-ритмічного руху за допомогою «махів руки»;
- роль музичного диктанта (запису мелодії) у вирішенні завдань музичного навчання;
- взаємозв'язок музики з іншими видами мистецтва, іншими предметами;
- використання на заняттях кольорових поєднань або репродукцій живопису;
- формування дикції учнів - співаків, розвиток співацького дихання дітей;
- застереження від надто сильного, форсованого звуку;
- наголошував на відповідному застосуванні динаміки співу при виконанні пісень;
- щодо добору пісень, М.Д. Леонтович рекомендував вчителям співу виконувати пісні-канони як підґрунтя для розвитку навичок двоголосного співу.

Перлини народно-пісенної творчості з простими і зрозумілими ритмами і римами стають невичерпним джерелом народної мудрості та духовності, де яскраво відбивається національне самоусвідомлення народу. Яскравий зміст та чарівна мелодійність народних українських пісень дозволяє дітям природньо засвоїти їх художньо-образний в наслідок емоційного переживання

М.Д. Леонтович є автором декількох посібників: «Практичний курс навчання співу в середніх школах України» (1919 р.), «Матеріали до методики співу в початковій школі», «Деякі методичні вказівки щодо організації нотного співу в народних хорах» (1918 р.), підручник для навчання співу «Нотна грамота» (1920 р.). М. Леонтович ставив за мету охопити музичним вихованням якнайширше коло учнів. «У Миколи Дмитровича був принцип: на уроках повинні співати всі - хто вміє і хто не вміє, хто має слух і голос та не має їх» (Ростовський О, 2004, с. 93).

Особливої уваги заслуговує «Практичний курс навчання співу у середніх школах України». Аналіз посібника переконує нас у тому, що у 20-х роках ХХ століття в Україні було створено досить своєрідна музично-педагогічна система, в якій особливе значення в музично-естетичній освіті школярів відводилось народній пісні та провідна роль визнавалася за фольклором. (Іванова Л, 1982)

М. Леонтович неупинно займався самоосвітою в області філософії, математики, історії, літератури і мистецтва. Тут він черпав ідеї для своїх методичних напрацювань і підкреслював необхідність комплексного підходу у процесі навчання і виховання. Це стало наріжним каменем у розвитку вітчизняної музичної педагогіки та створення цілісної концепції методики дитячого музичного виховання, в основі якої лежить відношення до народної пісні як істинного за своєю суттю та зрозумілого для дитячого сприйняття явища.

Довгі роки М. Леонтович віддавав роботі вчителя співів у навчальних закладах різного типу. В кожній школі він старався зацікавлювати учнів, привчити до логічного мислення і творчості, плекав в них любов до батьківщини через народну пісню

Висновки. Ідеї М.Д. Леонтовича щодо провідної ролі народної пісні в музично-естетичному вихованні дітей, розвитку їх музично-творчих здібностей, опори на інтонаційно - ладову та метроритмічну основу української музики органічно увійшли до концепції музичного виховання дітей на основі української національної культури.

Саме в цьому ми бачимо сучасність і неперехідну цінність педагогічного доробку видатного українського музиканта-педагога. Педагогічна діяльність М. Леонтовича дозволяє визнати важливу роль хорового співу у музичному вихованні дітей, який має великий потенціал для формування духовного світу людини її інтелектуальну, емоційну, творчу сфери.

Перспективи подальших досліджень. Педагогічна спадщина М.Д. Леонтовича не втратила свою значущість та актуальність в наш час. Основи музичної педагогіки та методики музичної освіти, що були закладені М.Д. Леонтовичем, перевірені часом є тим підґрунтям, на якому базуються подальші наукові пошуки і дослідження сучасних науковців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Архімович, Л., Гордійчук М. (1992). М. Лисенко. Життя і творчість. (3-ге вид.). *Музична Україна*.
- Горбенко, С. С. (1999). *Дитяче хорове виховання в Україні*: [навч. метод. посіб. для вчителів шк. різ. типу, студ. та викл. вищ. мистец. навч. закл.]. К.: Ін-т змісту методів навчання.
- Гордійчук, М. (1974). Микола Леонтович (2-ге вид.). *Музична Україна*. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002125>
- Дяченко, В.П. (1985). М. Леонтович (4-те вид.). *Музична Україна*, 134 с.
- Іванова, Л. (1982). Педагогічні ідеї М. Леонтовича. *Музика в школі: Збірка статей.*, (8), 137.
- Коваль, О.В. (2017). Педагогіка музичного мистецтва ХХІ століття: уроки М.Д. Леонтовича. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*, 14(22 (2)), 195–200. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/18902>
- Кузь, В.Г., Руденко, Ю.Д. & Сергійчук, З.О. (1993). Основи національного виховання: Концептуальні положення (В.Г.Кузь, Ред.). Центр «Київ».
- Леонтович, М. Д. (1989). Практичний курс навчання співу у середніх школах України (з педагогічної спадщини композитора). *Музична Україна*. 134 с. <https://www.libex.ru/detail/book419199.html>
- Михайличенко, О. В. (2007). Музично-естетичне виховання дітей та молоді в Україні (ретро-спективно-теоретичний аспект): *монографія*. «Козацький вал». 356 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Mykhailychenko_Oleh/Muzyko-estetychne_vykhovannia_ditei_ta_molodi_v_Ukraini.pdf
- Пшемінська, Л. О. (2019). Організація освітнього процесу та особливості професійної підготовки вчителів у Тульчинському єпархіальному жіночому училищі (1864–1918 рр.). *Історико-педагогічний альманах*, (1), 47–56. <https://doi.org/10.31499/2307-4833.1.2019.184958>
- Ростовський, О. (2004). Педагогічні ідеї М. Леонтовича у контексті розвитку європейської музичної педагогіки. *Збірник статей*, 154.
- Сенета, Т.В. (2017). Роль творчості М.Д. Леонтовича у становленні української культури ХХ століття. *Молодий вчений*, 4.2(44.2), 74–77. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.2/16.pdf>
- Урчик, О. Ю. (2018). Музична освіта як соціокультурний феномен діяльності В. Верховинця, П. Козицького, Ф. Колесси, М. Леонтовича, К. Стеценка. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, (24(2)), 192–197.
- Черкасов, В.Ф. (2014). *Теорія і методика музичної освіти*. Навчальний посібник. РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 472 с. https://bohdan-books.com/userfiles/file/books/lib_file_197604469.pdf

REFERENCES

- Arkhimovych L., Hordiychuk M. (1992). M. Lysenko. *Zhyttya i tvorchist'* [Life and creativity.]. (3-tye vyd.). Muzychna Ukrayina.
- Horbenko S.S. (1999). *Dytyache khorove vykhovannya v Ukrayini*. [Children's choral education in Ukraine] IZMN
- Hordiychuk M. (1974). *Mykola Leontovych* [Mykola Leontovych] (2-he vyd.). Muzychna Ukrayina. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002125>
- Dyachenko V.P. (1985). M. Leontovych [M. Leontovych] (4-te vyd.). Muzychna Ukrayina Ivanova L. (1982). *Pedahohichni ideyi M. Leontovycha*. [Pedagogical ideas of M. Leontovych] Muzyka v shkoli: Zbirka statey., (8), 137.
- Koval' O.V. (2017). *Pedahohika muzychnoho mystetstva KHKHI stolittya: uroky M.D. Leontovycha*. [Pedagogy of musical art of the 21st century: lessons of M.D. Leontovich] Naukovyy chasopys NPU im. M.P. Drahomanova, 14(22 (2)), 195–200. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/18902>

V.H.Kuz', YU.D.Rudenko & Z.O. Serhiychuk. (1993). 8. Osnovy natsional'noho vykhovannya: Kontseptual'ni polozhennya [Basics of national education: Conceptual provisions](V.H.Kuz', Red.). Tsentr «Kyiv». <https://www.libex.ru/detail/book419199.html>

Leontovych, M. D. (1989). Praktychnyy kurs navchannya spivu u serednikh shkolakh Ukrayiny (z pedahohichnoyi spadshchyny kompozytora). [Practical course of teaching singing in secondary schools of Ukraine (from the pedagogical heritage of the composer).] *Muzychna Ukrayina*.

Mykhaylychenko O. V. (2007). Muzychno-estetychne vykhovannya ditey ta molodi v Ukrayini (retrospektyvno- teoretychnyy aspekt): monohrafiya. [Musical and aesthetic education of children and youth in Ukraine (retrospective and theoretical aspect)] «Kozats'kyi val», 356 https://chtyvo.org.ua/authors/Mykhailychenko_Oleh/Muzyko-estetychne_vykhovannia_ditei_ta_molodi_v_Ukraini.pdf

Pshemins'ka, L. O. (2019). Orhanizatsiya osvitynoho protsesu ta osoblyvosti profesiynoyi pidhotovky vchyteliv u Tul'chynskomu yeparkhial'nomu zhinochomu uchylshchi (1864–1918 rr.). [Organization of the educational process and features of professional training of teachers in the Tulchyn diocesan women's school (1864–1918)] *Istoryko-pedahohichnyy al'manakh*, (1), 47–56.

Rostovs'kyi O. (2004). Pedahohichni ideyi M. Leontovycha u konteksti rozvytku yevropeys'koyi muzychnoyi pedahohiky. [Pedagogical ideas of M. Leontovich in the context of the development of European music pedagogy.] *Zbirnyk statey*, 154.

Seneta T.V. (2017). Rol' tvorchosti M.D. Leontovycha u stanovlennya ukrayins'koyi kul'tury XX stolittya. [The role of creativity of M.D. Leontovich in the formation of Ukrainian culture of the 20th century.] *Molodyy vchenyy*, 4.2(44.2), 74–77. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.2/16.pdf>

Urchyk, O. YU. (2018). Muzychna osvita yak sotsiokul'turnyy fenomen diyal'nosti V. Verkhovynetsya, P. Kozys'koho, F. Kolessy, M. Leontovycha, K. Stetsenka. [Music education as a socio-cultural phenomenon of the activities of V. Verkhovynets, P. Kozyskyi, F. Kolessa, M. Leontovich, K. Stetsenko]. *Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka*, (24(2)), 192–197.

Cherkasov V.F. (2014). Teoriya i metodyka muzychnoyi osvity. [Theory and methodology of music education.] *Navchal'nyy posibnyk*. RVV KDPU imeni V. Vynnychenka, 472 s. https://bohdan-books.com/userfiles/file/books/lib_file_197604469.pdf

Надійшла до редакції / Received: 07.03.2023
Рекомендовано до друку / Accepted: 19.04.2023

© **Oksana Vasilyeva**

Candidate of pedagogical sciences, associate professor of the department of musical art, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Kharkiv, Ukraine

email: oksana.vasilyeva@hnpu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-8918-4357>

© **Ivan Martynenko**

Candidate of pedagogical sciences, associate professor of the department of musical art, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Kharkiv, Ukraine

email: i.martynenko@hnpu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-4465-0833>

MUSICAL-PEDAGOGICAL LEGACY OF MYKOLA LEONTOVYCH IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF THE CONTEMPORARY UKRAINIAN EDUCATION SYSTEM

The purpose of the article is to highlight the contribution of M. Leontovych to the establishment and development of the national music education system in Ukraine.

Methods & methodology. The research employs traditional historical and pedagogical methods, including analytical, comparative, retrospective, logical-systemic, chronological-structural, and comparative analysis of scientific-pedagogical literature, archival documents, educational materials, and the works and contributions of the educator M. Leontovych. The research is based on a combination of methodological approaches, including systemic-activity, historical-pedagogical, systemic, phenomenological, hermeneutical, historiographical, and culturological approaches, as well as philosophical, terminological, and cognitive principles.

The scientific novelty of the article lies in the synthesis of M. Leontovych's musical-pedagogical legacy, the specification of his pedagogical principles and methods of music education for youth, as well as outlining the possibilities for integrating the composer's progressive experience into the contemporary practices of the new Ukrainian school.

Results. Theoretical and practical aspects of M. Leontovych's musical-pedagogical legacy have been revealed. It has been demonstrated that his pedagogical activities are inseparably linked to his compositional creativity and vocal-choral performance. The understanding of the significance of folk songs in the process of music education for young students as an inexhaustible source of wisdom and spiritual ideals of the Ukrainian people has been highlighted. It has been established that the composer's methodological contributions are grounded in folkloric material, ensuring the accessibility of involving a child in the world of music. The main pedagogical ideas of M. Leontovych have been identified and characterized: the sequence of teaching from elementary to complex; activation of students during the learning of songs; assimilation of theoretical material through practical tasks; fostering performance independence and developing a sense of rhythm as the foundation for shaping musical abilities; integration of music with other art forms and subjects.

Keywords: composer, educator, creativity, music education, folk song, choral singing.

УДК 378.147:[78.087.68:7.071.2]

DOI 10.34142/27091805.2023.4.01.05

© **Раструба Тетяна Віталіївна**

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри вокально-хорової майстерності
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Ніжин, Україна

email: rastruba_1510@ukr.net<https://orcid.org/0000-0003-2232-1190>

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА РЕАЛІЇ

У статті відображається концепт реалізації та головні вимоги до здійснення самостійної роботи студентів мистецьких спеціальностей у процесі їх фахової підготовки. Зосереджується увага на основних кроках організації даного виду діяльності. Даються рекомендації щодо використання бюджету часу для виконання самостійної роботи майбутніми вчителями музичного мистецтва; висвітлюються деякі аспекти діджиталізації самостійної роботи. Звертається увага на розуміння сучасним викладачем власної ролі в успішному здійсненні студентом самостійної роботи, як консультанта, фасилітатора, коуча. Виокремлюються принципи: цілепокладання, індивідуалізації, поступовості й систематичності, активності, контролю і зворотного зв'язку, використання сучасних технологічних засобів, як ключових у вирішенні питання організації самостійної роботи студентів. Проаналізовано її види, форми та методи. Визначено фактори успіху організації самостійної роботи: самомотивація, управління часом, цілепокладання, постійна практика та навчання, самоорганізація та підтримка. Зроблена спроба окреслити сучасну модель організації самостійної роботи для ефективного здійснення освітнього процесу при підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва, яка включає: проектування та планування, інтерактивність та використання інформаційно-комунікативних технологій, формування творчої активності, самостійного дослідження та колективної участі.

Ключові слова: самостійна робота, майбутні вчителі музичного мистецтва, діджиталізація, принципи, фактор успіху, модель.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Підготовка здобувачів вищої освіти третього тисячоліття значно змінилася шляхом суттєвого реформування освітнього процесу, його трансформації, європеїзації, оновлення, застосування нових підходів та формату навчання і викладання, упровадження системи освітніх стандартів. Значно зростає роль при цьому самостійної роботи студентів як органічної складової і невід'ємної частини усієї форми організації сучасного навчання. Особливого значення дана проблема набуває при формуванні фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва, котрі зорієнтовані на педагогічну, організаторську та виконавську діяльність. Тому головна мета самостійної роботи мистецької освіти зосереджується на: розвитку самостійності, відповідальності, організованості, дослідницькій діяльності, підвищенні рівня про-

фесійних компетенцій за профілем майбутньої спеціальності, творчому підході до розв'язання багатогранності фахових питань.

Ефективність вирішення проблеми підготовки фахівця нового покоління – конкурентнопроможного, компетентного, комунікабельного, високоосвіченого, мобільного до змін у суспільстві – можливе через правильну раціональну організацію освітнього процесу, самостійної роботи зокрема, продуманого вибору принципів, форм і методів її реалізації. За цих обставин актуальність тематики даної роботи не викликає сумніву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самостійна робота студентів є предметом дослідження багатьох учених педагогічної науки І. Шайдур (2000), О. Малихін (2009), Л. Рибалко (2013), І. Шимко (2005), та ін., котрі розглядали її з позиції управління самостійною роботою студентів у позааудиторний час, вміння планувати свою пізна-

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Підготовка здобувачів вищої освіти третього тисячоліття значно змінилася шляхом суттєвого реформування освітнього процесу, його трансформації, європеїзації, оновлення, застосування нових підходів та формату навчання і викладання, упровадження системи освітніх стандартів. Значно зростає роль при цьому самостійної роботи студентів як органічної складової і невід'ємної частини усієї форми організації сучасного навчання. Особливого значення дана проблема набуває при формуванні фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва, котрі зорієнтовані на педагогічну, організаторську та виконавську діяльність. Тому головна мета самостійної роботи мистецької освіти зосереджується на: розвитку самостійності, відповідальності, організованості, дослідницькій діяльності, підвищенні рівня професійних компетенцій за профілем майбутньої спеціальності, творчому підході до розв'язання багатогранності фахових питань.

Ефективність вирішення проблеми підготовки фахівця нового покоління – конкурентноспроможного, компетентного, комунікабельного, високоосвіченого, мобільного до змін у суспільстві – можливе через правильну раціональну організацію освітнього процесу, самостійної роботи зокрема, продуманого вибору принципів, форм і методів її реалізації. За цих обставин актуальність тематики даної роботи не викликає сумніву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Самостійна робота студентів є предметом дослідження багатьох учених педагогічної науки І. Шайдур (2000), О. Малихін (2009), Л. Рибалко (2013), І. Шимко (2005), та ін., котрі розглядали її з позиції управління самостійною роботою студентів у позааудиторний час, вміння планувати свою пізнавальну діяльність, системного підходу до організації основних догм самостійної роботи тощо. Її сутність, основні принципи, різні класифікації, методи й форми розглядалися В. Буряком (2001), О. Демченко (2006), В. Луценко (2005), О. Малихіним (2009), Н. Шишкіною (2003) та ін.

У мистецькій освіті дане питання піднімали такі науковці, як: Г. Падалка (2019), О. Олексюк (2004), О. Ростовський (1997), М. Ткач (2004), Л. Щолокова (2017) та ін. У своїх роботах автори звертають увагу на загальнодидактичні, психологічні, методичні, специфічно-організаційні, логічні аспекти даної проблеми. Більш вузько досліджують питання самостійності у майбутніх учителів

музичного мистецтва Т. Тімашева (2012) (формування творчої самостійності у студентів мистецьких факультетів), Л. Костенко (1998) (формування навичок самостійної роботи у диригентів), Л. Гусейнова (2017) (самостійна роботи при підготовці піаністів), В. Антонюк (1999), та ін. (самостійна робота у класі постановка голосу).

Проаналізовані праці свідчать про традиційний дидактичний план розкриття означеної проблеми. Однак з позиції комплексного підходу порад щодо організації даної роботи в процесі здобуття вищої мистецької освіти за освітньо-професійною програмою є питанням відкритим.

Формулювання цілей та завдань статті. Метою статті є визначити найефективнішу модель побудови системної організації самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва при їх фаховій підготовці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Організація самостійної роботи при підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва є важливою частиною освітнього процесу. У той же час, вона спричиняє деякі виклики і реалії, з якими можуть стикнутися викладачі та студенти. Один з головних викликів в організації самостійної роботи є підтримка і мотивація студентів. Здобувачам може бути складно самостійно освоювати матеріали і виконувати завдання без прямої підтримки викладача. Для подолання цього виклику, педагоги мають створити стимулюючу та підтримуючу атмосферу, надати чіткі інструкції і регулярно перевіряти прогрес студентів.

У цьому сенсі варто вже на перших кроках ознайомлювати майбутніх фахівців з умовами організації освітнього процесу конкретного ЗВО, які прописані у відповідному Положенні (Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України, 1993). Це сприятиме активному перетворенню їх на творців, котрі вмітимуть сформулювати проблему, проаналізувати її, проявити ініціативу, віднайти оптимальне вирішення та довести свою правоту.

Ще однією реальністю є обмеженість часу, як у студентів, так і у викладачів. Освітньо-професійні програми у галузі музичного мистецтва часто заточені під комплексне освоєння великої кількості матеріалів в обмежені терміни. Тут важливо раціонально розподілити навчальний матеріал, не перевантажуючи студентів, і забезпечити збалансованість самостійної роботи та роботи в аудиторії. Зазвичай бюджет часу самостійної роботи прописаний у навчальних планах (відповід-

но кожного компонент), що дає змогу студентам стратегічно розподілити його з проекцією на досягнення конкретного результату. Зауважимо, що педагог має право емпірично визначати витрати часу на самостійне виконання завдання з певної дисципліни на підставі спостережень за успіхами здобувача, опитування студентів стосовно затрат часу на освоєння певного матеріалу, індивідуальних здібностей кожного музиканта та ін. Кожен рівень здобуття вищої освіти обумовлює різне планування часу для самостійної роботи, яке узгоджується з вимогами Університету та гарантує необхідну ритмічність студентської самостійної роботи (Раструба, 2020), (Раструба, 2022).

Проте нам видається корисним буде сформулювати деякі загальні поради щодо бюджету часу самостійної роботи студентів (СРС) у процесі фахової підготовки:

1. Визначити цілі і завдання самостійної роботи. Розбити їх на більш дрібні підзавдання.
2. Створити розклад роботи. Визначити оптимальний час для занять музичним мистецтвом і самостійної практики. Врахувати свої особисті обов'язки і обмеження часу.
3. Організувати робоче місце. Створити комфортні умови для роботи, забезпечити наявність необхідного обладнання та інструментів.
4. Планувати свою роботу на тиждень і день. Скласти список щоденних завдань і розподілити час для їх виконання.
5. Встановити пріоритети. Визначити, які завдання на даний момент є найважливішими і сконцентруватися на їх виконанні.
6. Використовувати техніки планування часу. Наприклад, метод «помідоро», коли робота ділиться на періоди по 25 хвилин з короткими перервами між ними.
7. Залишати час на відпочинок і розслаблення. Крім роботи над музичними проектами, важливо давати собі час на відпочинок, щоб не перевантажуватися і зберігати енергію.
8. Аналізувати і вдосконалювати свою роботу. Після виконання завдань варто проаналізувати свої результати і виробити стратегії для поліпшення роботи та досягнення поставлених цілей.
9. Постійно вчитися і розвиватися. Читання професійної літератури, вивчення нових технік гри на інструменті, співу, диригування, відвідування майстер-класів і навчальних курсів допоможуть студенту-музиканту поліпшити свої навички і стати успішнішим.
10. Грамотно використовувати вільний час.

Навіть протягом дня, коли немає можливості займатися музикою, можна прослуховувати музику, читати статті або книги про неї, аналізувати твори тощо. Це допоможе залишатися в творчому настрої і продовжувати розвиватися.

Також студентам може бути складно розібратися з технічними аспектами самостійної роботи, такими як використання комп'ютерних програм, доступ до інформації та ресурсів. У зв'язку з цим, їм необхідно надати допомогу щодо забезпечення технічної сторони самостійної роботи, а також забезпечити доступність і вільний доступ до необхідних матеріалів і ресурсів.

На сьогоднішній день використання віртуального середовища в освіті не є новиною, проте кожен освітній заклад обирає свою платформу для здійснення навчання та зворотного зв'язку зі здобувачами. Більшість ЗВО України використовують платформу Moodle, яка уможливорює організувати повноцінний освітній процес, включаючи засоби навчання, систему контролю й оцінювання навчальної діяльності студентів, а також інші необхідні складові системи електронного навчання (Раструба, 2020, с. 14). Окрім цього для здійснення майбутньої педагогічної діяльності студенти мають оволодіти технікою використання інших ресурсів, зокрема цифрові інструменти Google (Google Classroom, Google Meet, Google Chat, Google Calendar, Google Jamboard, Google Keep, Google Drive, Google Docs) (Раструба, 2022), Чолишкіна (2018).

Якщо розглядати питання діджиталізації самостійної роботи студентів більш вузько, орієнтуючись на мистецький профіль, то підкреслимо, що вона може мати декілька аспектів:

- використання цифрових інструментів і програм. У сучасну епоху музиканти мають доступ до цифрових інструментів, таких як електронні піаніно, MIDI-клавіатури, віртуальні студії звукозапису та програми для створення музики. Майбутні вчителі музичного мистецтва мають вивчати та використовувати ці інструменти для вдосконалення своїх навичок та можливостей у практичній роботі;
- онлайн-навчання та обмін досвідом. Студенти-музиканти можуть використовувати онлайн-платформи для навчання та обміну досвідом з іншими музикантами. Це може включати перегляд уроків, онлайн-марафонів, майстер-класів та спілкування з іншими колегами;
- просування своєї музики в мережі або робок творчих проектів. Для більшості музикантів

важливо мати платформи для просування своєї музики та залучення публіки. Студенти-музиканти можуть створити свої профілі в соціальних мережах, зареєструватися на музичних платформах, розмістити свої альбоми та треки для прослуховування та просування їх на ниві музичної індустрії;

- запис власної музики. Цифрова технологія дозволяє студентам-музикантам самостійно записувати та виробляти свою музику. Вони можуть використовувати програми для звукозапису і мікшування, щоб створити професійне звучання своїх треків;

- створення та управління онлайн-просуванням. Майбутні фахівці можуть розробляти свій онлайн-імідж і стратегію просування, включаючи створення візуальних матеріалів, написання прес-релізів, ведення соціальних медіа-акаунтів і участь в цифрових промо-кампаніях.

Таким чином, діджиталізація самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва допоможе їм розвинути свої навички та отримати нові можливості у сфері музичної творчості. Це також дозволяє їм розширити свою аудиторію та створити свій унікальний імідж у світі музики.

Крім того, самостійна робота вимагає від студентів самодисципліни, самоорганізації, самовідповідальності та вміння планувати свої дії. Викладачі мають допомогти студентам розвинути ці навички та надати їм інструменти для планування та організації своєї роботи. Нам видається, що у вирішенні цього питання важливим буде особистісне визначення ролі самого викладача як наставника, фасилітатора, коуча. Тобто сучасний викладач має спиратися на такі принципи для ефективної організації СРС: цілепокладання (коли студенти зорієнтовані на чітке уявлення про цілі і завдання самостійної роботи; викладач повинен допомагати студентам визначити та сформулювати свої цілі і забезпечити підтримку в їх досягненні); індивідуалізації (кожен студент має свої унікальні можливості та потреби, і викладач має враховувати їх при організації СР; необхідно надавати різноманітні завдання й матеріали, враховуючи рівень знань і навичок кожного студента); поступовості і систематичності (самостійна робота має бути організована поетапно, з урахуванням прогресивності та послідовності досліджуваного матеріалу; викладач повинен допомогти студентам розробити плани роботи і стежити за їх виконанням); активності (СР має активізувати студента, розвивати його творчий потенціал, сприяти самостійному пошуку і відкриттю нових ідей та

рішень завдань; викладач має заохочувати самостійність та ініціативу студента); контролю і зворотного зв'язку (викладач повинен здійснювати контроль за ходом самостійної роботи, оцінювати результати і давати зворотний зв'язок студентів; це дозволить їм краще орієнтуватися під час виконання завдань та коригувати свою роботу); використання сучасних технічних засобів (у сучасному світі доступні різні електронні та інтерактивні засоби навчання, які можуть допомогти студентам у самостійній роботі; викладач має використовувати такі засоби, щоб зробити процес навчання більш цікавим і ефективним).

Організація самостійної роботи має ґрунтуватися на цілісному підході до навчання музичному мистецтву, який включає в себе різноманітні методи і форми роботи, а також індивідуальне і колективне вивчення матеріалу. Пригадаємо, що СРС може бути розділена на аудиторну та позааудиторну, загальну та предметну, базову та додаткову.

Аудиторна самостійна робота – це завдання, яке виконує студент самостійно під керівництвом викладача або аудиторним консультантом. Такі роботи призначені для практичного застосування отриманих знань. Мета таких робіт зазвичай полягає в тому, щоб перевірити навички студента в застосуванні теоретичних знань в практичній ситуації. Результати роботи можуть бути представлені у вигляді письмового звіту або презентації (Король, 2003, с. 76).

Позааудиторна самостійна робота – це завдання, яке студент виконує самостійно поза аудиторними заняттями. Це може бути завдання з навчального плану або проект, пов'язаний зі сферою музичного мистецтва або іншими професійними інтересами студента (Цюряк, 2018). Така робота може мати різні форми, наприклад, дослідження або аналіз певної проблеми, написання есе чи наукової статті тощо (Чолишкіна, 2018). Головна мета позааудиторної самостійної роботи полягає в поглибленні і розширенні знань студента в певній галузі і розвиток його практичних навичок. Така робота допомагає студенту застосувати теоретичні знання на практиці, самостійно досліджувати нову тему чи проблему, розвинути аналітичні та критичні навички, а також сформулювати навички самоорганізації та самостійного виконання проекту. Завдання та результати позааудиторної самостійної роботи зазвичай обговорюються з викладачем або керівником проекту. Оцінка роботи може бути представлена у вигляді презентації,

звіту або захисту проекту перед аудиторією або експертною комісією.

Загальна форма організації самостійної роботи включає в себе роботу над лекційним матеріалом, підбір літератури, пошук інтернет-джерел, конспектування, підготовка до практичних та семінарських занять, підготовка документації з практики тощо.

Предметна форма організації самостійної роботи майбутніх вчителів музичного мистецтва зосереджується на специфіці підготовки до конкретного музичного заняття (індивідуального чи колективного) (Раструба, 2022), (Цюряк, 2018). Це можуть бути: індивідуальні заняття (в рамках даної форми студент працює індивідуально з викладачем з певної дисципліни (наприклад, гра на інструменті або вокал), коли викладач вказує завдання, дає рекомендації і допомагає розвивати навички); групові заняття (ця форма включає роботу студентів-музикантів у невеликих групах. Це може бути студія фортепіанної музики або камерний ансамбль, де студенти вчать грати або співати разом і розвивати координацію); самостійна практика (самостійні заняття, які студент проводить поза аудиторією, наприклад, гра на інструменті або вокал вдома або в аудиторії. Важливо зазначити, що самостійна практика має бути регулярною та систематичною, щоб здобувач міг розвиватися та вдосконалювати свої музичні навички); аудіювання та вивчення творів (студенти можуть проводити самостійну роботу, слухаючи музичні твори та аналізуючи їх структуру, стиль та особливості. Вони також можуть вивчати нотні тексти та досліджувати контекст, в якому були створені твори); підготовка до концертів та виступів (студенти-музиканти можуть проводити самостійну роботу, готуючись до концертів і виступів. Це включає вивчення партій, вправи для розвитку техніки, репетиції з іншими музикантами та самооцінку свого виступу). Важливо відмітити, що певна форма самостійної роботи вибирається на основі рівня навчання і конкретних цілей студента. Важливо, щоб вони були мотивовані та дисципліновані у своїй самостійній роботі, щоб досягти успіху в галузі музики.

Базова самостійна робота спрямована на підготовку до аудиторних занять, а додаткова самостійна робота – на поглиблення та удосконалення знань та відпрацювання навичок, розвиток аналітичного мислення. Однак, слід зазначити, що форми самостійної роботи майбутніх вчителів музичного мистецтва можуть відрізнятися в за-

лежності від освітнього закладу та спеціалізації. Крім того, важливо, щоб студенти мали регулярне консультування зі своїми викладачами та можливість отримувати зворотній зв'язок щодо своєї роботи.

Безсумнівно самостійна робота здобувачів вищої мистецької освіти має бути ефективною та реалістичною, студенти мають глибоко усвідомлювати її важливість та роль у формуванні фахових компетентностей. За цих обставин визначимо ключові фактори успіху організації самостійної роботи студентів-музикантів:

1. Самомотивація. Студенти-музиканти мають бути готові мотивувати себе і знаходити внутрішню силу для самостійної роботи. Музика – це творче мистецтво, і натхнення може прийти звідусіль. Необхідно мати пристрасть до музики й прагнення до постійного розвитку.

2. Управління часом. Організація самостійної роботи здобувачів вимагає вміння правильно розподіляти час між навчанням, репетиціями, практикою і відпочинком. Необхідно створити розклад та дотримуватися його, щоб зберегти баланс між навчанням і практикою.

3. Цілепокладання. Визначення конкретних цілей допоможе майбутнім вчителям музичного мистецтва орієнтуватися і працювати на них. Цілі можуть бути пов'язані з поліпшенням техніки гри на інструменті, розвитком вокальних навичок або створенням власної музичної композиції. Чітке визначення цілей допомагає зберегти мотивацію і направляти зусилля в потрібне русло.

4. Постійна практика. Самостійна робота студентів вимагає регулярної та систематичної практики. Необхідно щодня виділяти час для занять музикою, щоб вдосконалити техніку, розвинути музичне слухове сприйняття та зміцнити виконавські навички.

5. Постійне навчання. Музичний світ досить мінливий. Студенти-музиканти мають бути готові завжди вчитися і розвиватися разом із ним. Це може включати вивчення нових стилів, методів та педагогічних технологій, інновацій, прослуховування творів та аналіз музики, відвідування майстер-класів та участь у конкурсах чи виступах.

6. Самоорганізація. Важливо мати систематичний підхід до своєї роботи і вміння організувати свій робочий простір. Майбутні вчителі музичного мистецтва мають вміти створити комфортні умови для практики і навчання, щоб максимально зосередитися на своїй музичній діяльності.

7. Підтримка. Допомога та підтримка оточуючих людей можуть бути важливими факторами успіху. Наприклад, наявність наставника або коуча, який буде консулювати та підтримувати студента, а також позитивні відгуки друзів, родини та суспільства можуть допомогти студентам-музикантам рости та розвиватися як фахівцям.

Сучасна методика ефективної організації самостійної роботи здобувачів вищої мистецької освіти, котрі вчаться за освітньо-професійною програмою може включати такі форми та методи:

- форми СР (індивідуальна робота – студенти можуть самостійно вивчати теорію музики, освоювати практичні навички гри на різних інструментах, готувати і записувати музичні композиції або обробки;
- групова робота – студенти можуть об'єднуватися в музичні ансамблі або колективи, де вони будуть спільно вивчати та виконувати музичні твори, а також розробляти концертні програми; творча робота – студенти можуть розробляти власні музичні проекти, створювати власні композиції чи аранжування, брати участь у музичних конкурсах чи фестивалях);
- методи СР (метод самостійного вивчення – студенти у співпраці з викладачем вивчають навчальні матеріали, завдання та самостійно виконують необхідну роботу; метод проектної діяльності – студенти розробляють і реалізують власні музичні проекти та ін.;
- метод дослідницької роботи – студенти проводять дослідження в галузі музичного мистецтва, вивчають історію музики, аналізують різні жанри і стилі, а також досліджують вплив музики на психологічний та емоційний стан людини;
- метод практичних занять – студенти регулярно виконують практичні завдання, такі як гра на інструменті, спів, репетиції в ансамблі або колективі, а також підготовка до концертів або виступів). (Король, 2003), (Раструба, 2020).

Ці форми і методи організації самостійної роботи дозволяють майбутнім вчителям музичного мистецтва розвивати свої творчі та професійні навички, а також отримувати досвід роботи з різними аудиторіями і проектами.

Висновки. У цілому, організація самостійної роботи студентів – це складний процес, який вимагає ретельного опрацювання і постійної підтримки з боку викладача. Однак, вона є невід'ємною частиною підготовки майбутніх вчителів музичного

мистецтва і дозволяє здобувачам розвивати свої навички та знання самостійно. Тому сучасна модель ефективної організації СРС має враховувати сучасні вимоги і тенденції в освіті, а також особливості предметної області:

- проектування та планування, коли студенти вміють самостійно планувати свою роботу, визначати цілі і завдання, вибирати методи та форми роботи;
- інтерактивність, коли в освітній процес включається використання інтерактивних методів навчання, таких як ігрові технології, творчі проекти, колективні та індивідуальні роботи;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій, коли майбутні вчителі музичного мистецтва мають можливість використовувати сучасні технології у своїй роботі, такі як комп'ютерні програми для створення та редагування музики, електронні ресурси для навчання та досліджень та ін.;
- формування творчої активності, сучасна модель організації самостійної роботи має сприяти розвитку творчої активності молоді, їх здатності до самовираження і самореалізації;
- рефлексія і самооцінка, коли студенти здатні аналізувати свою роботу, визначати її ефективність, усвідомлюють свої сильні і слабкі сторони, та на основі цього вносять корективи в свою діяльність;
- самостійні дослідження, модель СР має передбачати проведення здобувачами самостійних досліджень, спрямованих на розширення і поглиблення їх знань в галузі музичного мистецтва; колективна участь, сучасна модель СР має сприяти формуванню навичок роботи в колективі, розвитку комунікативних та організаційних здібностей.

Отже, сучасна модель ефективної організації самостійної роботи майбутніх вчителів музичного мистецтва має бути орієнтована на саморозвиток студентів, їх активну участь в освітньому процесі, розвиток творчих і дослідницьких здібностей, а також використання сучасних технологій та методів навчання. Звичайно дане дослідження не вичерпує вирішення усієї проблеми даного напрямку.

Перспективи подальшого розвитку. Предметом подальшого педагогічного пошуку можуть стати: формування професійних компетентностей майбутніх вчителів музичного мистецтва засобами віртуальної освіти і підбору інструментарію для здійснення самостійної роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Vasilyeva, O. (2020). The Influence of National Ideas of T. Shevchenko on the Ukrainian Choral Culture of the Late XIX – Early XX Centuries. *Professional Art Education*, 1(1), 4-9. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.01>

Smyrnova C. (2020). Specificity of Students' Creative Self-Expression in the Process of Conductor-Choral Education. *Professional Art Education*, 1(1), 10-16. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.02>

Vasilyeva, O., & Sokolova, A. (2021). Specificity of Teaching Conductors and Choral Disciplines in the Training of Future Teachers of Music Art. *Professional Art Education*, 2(1), 45-51. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.06>

Loshkov, Y. (2021). Sociocultural processes of transformation modern music education in Ukraine. *Professional Art Education*, 2(2), 22-30. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.02.03>

Антонюк, В. (1999). Формування індивідуального виконавського стилю: культурно-антропологічний аспект: наукове дослідження. *Українська ідея*.

Буряк, В. К. (2001). Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. *Рідна школа*, (9), 49–51.

Гусейнова, Л. В. (2017). Теоретична концептуалізація процесу формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інструментально-виконавської діяльності. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Сер. Психолого-педагогічні науки, (1), 31–37.

Демченко, О. (2006). Реалізація основних підходів, методів та форм організації самостійної роботи у сучасній педагогічній практиці. *Рідна школа*, (7), 19–22.

Костенко, Л. (1998). Педагогічні умови організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вчителів музики : автореф. дис. ... канд. : 13.00.01. Київ.

Король, В. М., Мусієнко, В., Токова, Н. Т. (Ред.). (2003). Організація самостійної роботи студентів. Черкаси: Вид-во ЧДУ, 216 с.

Луценко, В. (2002). Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання [Неопубл. автореф. автореф. дис. канд. пед. наук.]. Харк. держ. пед. унів. ім. Г.С. Сковороди.

Малихін, О. (2009). Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів : Теоретико-методологічний аспект. Видавничий дім. 307 с.

Олексюк, О., & Ткач, М. (2004). Педагогіка духовного потенціалу особистості: Сфера музичного мистецтва. *Знання України*.

Падалка, Г. (2019). Художньо-методична культура викладача мистецьких дисциплін: Сутність, принципи саморозвитку. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*, (4). <https://mmod.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/163>

Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України, Положення № №161. (1993) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93#Text>

Раструба, Т. В. (2020). Організація та проведення самостійної роботи студентів освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво» [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво»]. НДУ ім. М. Гоголя. <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1994/1/метод.самост.робота%202019.pdf>

Раструба, Т. В. (2022). Організація самостійної роботи магістрантів освітньо-професійної програми «Середня освіта (Музичне мистецтво)» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта за предметною спеціальністю 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. НДУ ім. М. Гоголя. http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2453/1/МАКЕТ_Раструба_Самост_робота_2022_1661314715.pdf

Рибалко, Л. (2013). Акмеологічний аспект змісту самостійної роботи студентів. *Акмеологія в Україні: Теорія і практика*: Зб. Наук. праць., 63–69.

Ростовський, О. (1997). *Педагогіка музичного сприймання*: навч.-метод. посібник, 234 с.

Тімашева, Т. (2012). Теоретичне обґрунтування критеріїв та показників сформованості творчої самостійності у майбутніх учителів музики. *Молодь і ринок*, 5(88), 127–131.

Цюряк, І. О., & Федорченко, В. К., & Борисенко, Н. С. (2018). *Рекомендації для самостійної роботи студентів мистецьких спеціальностей*. ЖДУ ім. Івана Франка. <http://eprints.zu.edu.ua/28551/1/НАВЧ-МЕТОД%20ПОС.%20ТЕСТИ%20ЦФБ.pdf>

Чолишкіна, О. Г. (2018). *Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія систем та системний аналіз»* (для освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»). МАУП.

Шайдур, І. (2000). Психолого – педагогічні аспекти організації самостійної роботи студентів. *Рідна школа*, (3), 54–55.

Шимко, І. (2001). Проблеми організації самостійної роботи у вищій школі. *Рідна школа*, (8), 34–35.

Шишкіна, Н. О. (2003). Організація самостійної роботи студентів у процесі вивчення юридичних дисциплін у вищому навчальному педагогічному закладі [Неопубл. дис... канд. пед. наук]. Харківський державний педагогічний університет ім.Г.С.Сковороди.

Щолокова, О. (2017). Новітні підходи та технології у професійній підготовці вчителя мистецьких дисциплін. *Innovative processes in education* (с. 238–244). AMEET Sp. z o.o. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27442/Shcholokova%20-%20Novitni%20pidkhody%20ta%20tekhnohii.pdf?s>

REFERENCES

Vasilyeva, O. (2020). The Influence of National Ideas of T. Shevchenko on the Ukrainian Choral Culture of the Late XIX – Early XX Centuries. *Professional Art Education*, 1(1), 4-9. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.01> [in Ukrainian]

Smyrnova C. (2020). Specificity of Students' Creative Self-Expression in the Process of Conductor-Choral Education. *Professional Art Education*, 1(1), 10-16. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.02> [in Ukrainian]

Vasilyeva, O., & Sokolova, A. (2021). Specificity of Teaching Conductors and Choral Disciplines in the Training of Future Teachers of Music Art. *Professional Art Education*, 2(1), 45-51. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.06> [in Ukrainian]

Loshkov, Y. (2021). Sociocultural processes of transformation modern music education in Ukraine. *Professional Art Education*, 2(2), 22-30. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.02.03> [in Ukrainian]

Antonyuk, V. (1999). Formuvannya indyvidual'noho vykonavs'koho stylyu: kul'turno-antropolohichnyy aspekt: naukove doslidzhennya[Formation of individual performance style: cultural and anthropological aspect: scientific

research. Ukrainian idea]. *Ukrayins'ka ideya*. [in Ukrainian].

Buryak, V. K. (2001). Samostiyna robota yak vyd navchal'noyi diyal'nosti shkolyara [Independent work as a type of student's educational activity]. *Ridna shkola*, (9), 49–51. [in Ukrainian].

Huseynova, L. V. (2017). Teoretychna kontseptualizatsiya protsesu formuvannya hotovnosti maybutn'oho vchytelya muzychnoho mystetstva do instrumental'no-vykonavs'koyi diyal'nosti [Theoretical conceptualization of the process of forming the readiness of the future music teacher for instrumental and performing activities]. *Naukovi zapysky Nizhyn's'koho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholya. Ser. Psykholoho-pedahohichni nauky*, (1), 31–37. [in Ukrainian].

Demchenko, O. (2006). Realizatsiya osnovnykh pidkhodiv, metodiv ta form orhanizatsiyi samostiynoyi roboty u suchasniy pedahohichniy praktytsi [Implementation of the main approaches, methods and forms of organizing independent work in modern pedagogical practice]. *Ridna shkola*, (7), 19–22. [in Ukrainian]

Kostenko, L. (1998). Pedahohichni umovy orhanizatsiyi navchal'no-piznaval'noyi diyal'nosti maybutnikh vchyteliv muzyky [Pedagogical conditions for the organization of educational and cognitive activities of future music teachers]: avtoref. dys. ... kand. : 13.00.01. Kyiv. [in Ukrainian]

Korol, V. M. (2013). Orhanizatsiia samostiynoi roboty studentiv [Organization of independent work of students]. Cherkasy: Vyd-vo ChDU, 216 s. [in Ukrainian].

Lutsenko, V. (2002). Orhanizatsiya samostiynoyi roboty studentiv v umovakh osobystisno-oriyentovanoho navchannya [Organization of independent work of students in the conditions of personally-oriented learning]. [Neopubl. avtoref. avtoref. dys. kand. ped. nauk.]. Khark. derzh. ped. univ. im. H.S. Skovorody. [in Ukrainian].

Malykhin, O. (2009). Orhanizatsiya samostiynoyi navchal'noyi diyal'nosti studentiv vyshchyykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv: teoretyko-metodolohichnyy aspekt [Organization of independent educational activities of students of higher pedagogical educational institutions: theoretical and methodological aspect].: monohrafiya. : Vyd. dim, 307 s. [in Ukrainian].

Олексюк, О., & Ткач, М. (2004). Педагогіка духовного потенціалу особистості: Сфера музичного мистецтва [Pedagogy of the spiritual potential of the individual: The sphere of musical art]. Знання України. [in Ukrainian].

Padalka, H. (2019). Khudozhn'o-metodychna kul'tura vykladacha mystets'kykh dystsyplin: Sutnist', pryntsypy samorozvytku [Artistic and methodical culture of the teacher of art disciplines: Essence, principles of self-development]. *Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi*, (4). <https://mmod.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/163> [in Ukrainian].

Polozhennia pro orhanizatsiiu navchalnoho protsesu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Regulations on the organization of the educational process in higher educational institutions of Ukraine] vid 02.06.93 №161. Zbirnyk normatyvnykh aktiv Ukrainy shchodo orhanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu u vyshchomu navchalnomu zakladi. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93#Text> [in Ukrainian].

Rastruba, T. V. (2020). Orhanizatsiya ta provedennya samostiynoyi roboty studentiv osvith'o-profesiynoyi prohramy «Muzychne mystetstvo» [Organization and implementation of independent work of students of the educational and professional program «Musical Art»] [dlya zdobuvachiv pershoho (bakalavr's'koho) rivnya vyshchoyi osvity za spetsial'nisty 025 «Muzychne mystetstvo» haluzi znan' 02 «Kul'tura i mystetstvo»]. NDU im. M. Hoholya <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1994/1/метод.самоств.робота%202019.pdf> [in Ukrainian].

Rastruba, T. V. (2022). Orhanizatsiya samostiynoyi roboty mahistrantiv osvith'o-profesiynoyi prohramy «Serednya osvita (Muzychne mystetstvo)» dlya zdobuvachiv druhoho (mahistr's'koho) rivnya vyshchoyi osvity zi spetsial'nosti 014 Serednya osvita za predmetnoyu spetsial'nisty 014.13 Serednya osvita (Muzychne mystetstvo) haluzi znan' 01 Osvita/Pedahohika [Organization of independent work of master's students of the educational and professional program «Secondary education (Musical art)» for applicants of the second (master's) level of higher education in the specialty 014 Secondary education by subject specialty 014.13 Secondary education (Musical art) in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy]. NDU im. M. Hoholya

http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2453/1/MAKET_Пастрыба_Самост_робота_2022_1661314715.pdf [in Ukrainian].

Rybalko, L. (2013). Akmeolohichnyy aspekt zmistu samostiynoyi roboty studentiv [Acmeological aspect of the content of students' independent work]. *Akmeolohiya v Ukrayini: Teoriya i praktyka: Zb. Nauk . prats'.*, 63–69. [in Ukrainian].

Rostovs'kyi, O. (1997). Pedahohika muzychnoho spryymannya [Pedagogy of musical perception] [in Ukrainian].

Timasheva, T. (2012). Teoretychne obhruntuvannya kryteriyiv ta pokaznykiv sformovanosti tvorchoyi samostiynosti u maybutnikh uchyteliv muzyky [Theoretical substantiation of the criteria and indicators of the formation of creative independence in future music teachers]. *Molod' i rynok*, 5(88), 127–131 [in Ukrainian].

Tsyuryak, I. O., Fedorchenko, V. K., & Borysenko, N. S. (2018). Rekomendatsiyi dlya samostiynoyi roboty studentiv mystets'kykh spetsial'nostey [Recommendations for independent work of art students]. ZHDU im. Ivana Franka. <http://eprints.zu.edu.ua/28551/1/НАВЧ-МЕТОД%20ПОС.%20ТЕСТ%20ЦФБ.pdf> [in Ukrainian].

Cholyshkina, O. H. (2018). Metodychni rekomendatsiyi shchodo zabezpechennya samostiynoyi roboty studentiv z dystsypliny «Teoriya system ta systemnyy analiz» (dlya osvith'o-kvalifikatsiynoho rivnya «bakalavr») [Methodological recommendations for ensuring the independent work of students in the discipline «Systems Theory and System Analysis» (for the educational and qualification level «Bachelor»). MAUP. [in Ukrainian].

Shaydur, I. (2000). Psykholoho – pedahohichni aspekty orhanizatsiyi samostiynoyi roboty studentiv [Psychological and pedagogical aspects of organizing students' independent work]. *Ridna shkola*, (3), 54–55. [in Ukrainian].

Shymko, I. (2001). Problemy orhanizatsiyi samostiynoyi roboty u vyshchii shkol [Problems of organizing independent work in higher schools]. *Ridna shkola*, (8), 34–35. [in Ukrainian].

Shyshkina, N. O. (2003). Orhanizatsiya samostiynoyi roboty studentiv u protsesi vyvchennya yurydychnykh dystsyplin u vyshchomu navchal'nomu pedahohichnomu zakladi [Organization of independent work of students in the process of studying legal disciplines in a higher educational and pedagogical institution]. [Neopubl. dys... kand. ped. nauk]. Kharkiv'skyi derzhavnyy pedahohichnyy universytet im.H.S.Skovorody. [in Ukrainian].

Shcholokova, O. (2017). Novitni pidkhody ta tekhnolohiyi u profesyniy pidhotovtsi vchytelya mystets'kykh dystsyplin [The latest approaches and technologies in the professional training of art teachers]. *U Innovative processes in education* (s. 238–244). AMEET Sp. z o.o <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27442/Shcholokova%20-%20Novitni%20pidkhody%20ta%20tekhnolohii.pdf?s> [in Ukrainian].

Надійшла до редакції / Received: 15.03.2023
Рекомендовано до друку / Accepted: 19.04.2023

DOI 10.34142/27091805.2023.4.01.05

© **Tetiana Rastruba**

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, associate professor of the department of vocal and choral skills Nizhyn Mykola Gogol State University

Nizhyn, Ukraine

email: rastruba_1510@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-2232-1190>

ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART: MODERN CHALLENGES AND REALITIES

The purpose of the article is to determine the most effective model of building a systematic organization of independent work of future music teachers during their professional training.

Methods and methodology . The research is based on the leading positions of scientists regarding the organization of independent work in the preparation of future teachers of musical art based on the principles of a comprehensive approach.

The scientific novelty of the article lies in reflecting the concept of implementation and the main requirements for the implementation of independent work of students of art specialties in the process of their professional training. Recommendations are given on the use of the time budget for independent work by future music teachers; some aspects of digitalization of independent work are highlighted.

Results . Updating attention to the main steps of organizing the independent work of future music teachers during their professional training. The principles of goal-setting, individualization, gradualism and systematicity, activity, control and feedback, use of modern technological means are highlighted as key in solving the issue of organizing students' independent work. Its types, forms and methods are analyzed. Attention is drawn to the modern teacher's understanding of his own role in the successful implementation of independent work by the student, as a consultant, facilitator , coach . The success factors of organizing independent work have been determined: self-motivation , time management, goal setting, constant practice and training, self-organization and support. An attempt was made to outline a modern model of organizing independent work for the effective implementation of the educational process in the preparation of future music teachers, which includes: design and planning, interactivity and the use of information and communication technologies, the formation of creative activity, independent research and collective participation.

Keywords: independent work, future music teachers, digitalization , principles, success factor, model .

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Professional Art Education : наук. журн. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди;
[редкол.: О. О. Матвєєва (голов. ред.) та ін.]. – Харків. – 2023. – № 4 (1). – 52 с.

Технічний редактор – Фомін В.В.

Дизайн обложки: Владислав Склєров

Мови видання: українська, англійська.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2023

Professional Art Education: Scientific Journal / H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ;
[editor: Olha Matvieieva (editor in chief) and others]. – Kharkiv. – 2023. – № 4 (1). – 52 p.

Technical editor - Volodymyr Fomin

Cover design: Skliarov Vladyslav

Publication languages: Ukrainian, English.

© H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, 2023

